ΣΑΒΒΑΤΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ.

ΤΕΥΧΟΣ Α'. Ἀριθ. **39.** Σάββατον 2/14 Σεπτεμβρίου 1878. Τιμὴ **3** χαρτόγροσα.

Κωνσταντινούπολις 1/13 Σεπτεμβρίου.

Η ΕΝΕΣΤΩΣΑ ΘΕΣΙΣ

ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ.

Ἀπὸ τῆς παρελθούσης ἑβδομάδος τὸ ἑλληνοτουρκικὸν ζήτημα εἰσῆλθεν εἰς τὴν φάσιν τῶν διπλωματικῶν διαπραγματεύσεων. Αἱ περὶ τῆς νέας ταύτης φάσεως τελευταῖαι πληροφορίαι συνοψίζονται ἐν τοῖς ἑπομένοις.

Ἠγγέλθη ὑπὸ ἐφημερίδων τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὅτι ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἀπηύθυνεν εἰς τὰς ὑπογραψάσας τὴν βερολίνειον συνθήκην δυνάμεις διακοίνωσιν, δι' ἧς ἀπήντα εἰς τὴν ἐγκύκλιον τῆς Ὑψ. Πύλης. Ἡ εἴδησις αὕτη εἶναι ἀνυπόστατος. Τὸ ἀνακτοβούλιον τῶν Ἀθηνῶν μεγίστην θὰ διέπραττεν ἀστοχίαν, ἐὰν ἀπεδέχετο τὴν συζήτησιν τοῦ ζητήματος ὑφ' ἣν ἔποψιν ἐπειράθη νὰ ἐξετάσῃ αὐτὸ ἡ Πύλη· ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις δὲν εἶχε νὰ συζητήσῃ τὰς ἀποφάσεις τοῦ συνεδρίου, αἵτινες ἔχουσι τὸ κῦρος ἀποφασισθέντος πράγματος, ὤφειλε δὲ ἁπλούσταται νὰ ἐπαναλάβῃ τῇ Πύλῃ τὴν πρόσκλησιν περὶ τοῦ διορισμοῦ τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς, εἰς ἣν ἀνατεθήσεται ἡ διαχάραξις τῆς νέας μεταξὺ τῶν δύο κρατῶν ὁροθετικῆς γραμμῆς. Ἑπομένως διεβίβασε τῷ κ. Κουντουριώτῃ, πρεσβευτῇ τῆς Ἑλλάδος ἐν Κωνσταντινουπόλει, τηλεγράφημα δυνάμενον νὰ συγκεφαλαιωθῇ οὕτω.

« Πρὸ ἑνὸς καὶ ἡμίσεως μηνὸς ὁ κύριος Κουμουνδοῦρος ἀπηύθυνε τῇ Πύλῃ διακοίνωσιν δι' ἧς προσεκάλει αὐτὴν νὰ προβῇ εἰς τὸν διορισμὸν τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς, εἰς ἣν ἀνατεθήσεται κατὰ τὸ 13 πρωτόκολλον τοῦ συνεδρίου καὶ κατὰ τὸ 24 ἄρθρον τῆς συνθήκης τοῦ Βερολίνου ἡ διαχάραξις τῆς νέας ὁροθετικῆς μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας γραμμῆς. Μηδεμιᾶς ἀπαντήσεως δοθείσης μέχρι τοῦδε εἰς τὴν διακοίνωσιν ἐκείνην, ἐδέησε κατ' ἀνάγκην ν' ἀναβληθῇ πᾶν διάβημα πρὸς λύσιν τοῦ ἑλληνοτουρκικοῦ ζητήματος κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ συνεδρίου.

» Ἡ κυβέρνησις τοῦ βασιλέως συναισθάνεται λίαν τὴν εὐθύνην, ἣν ὑπέχει ἐνώπιον τῆς Βουλῆς, ἥτις μετ' ὀλίγον ἀναλαμβάνει τὰ κοινοβουλευτικὰ αὐτῆς ἔργα καὶ ἐνώπιον τοῦ ἔθνους, ἢ ὥστε ν' ἀφήσῃ νὰ παραταθῇ πραγμάτων κατάστασις τοσοῦτον ἐπιζήμιος εἰς τῆς χώρας τὰ συμφέροντα. Κατὰ συνέπειαν ὁ κ. Κουντουριώτης ὀφείλει κατὰ τὴν παραλαβὴν τοῦ τηλεγραφήματος τούτου νὰ μεταβῇ παρὰ τῷ Σαφφὲτ πασσᾷ, ὅπως παρακαλέσῃ αὐτὸν νὰ δώσῃ μέχρι τῆς παρασκευῆς (25[6 σεπτεμβρίου) κατηγορηματικὴν ἀπάντησιν εἰς τὴν ἐγκύκλιον τοῦ κ. Κουμουνδούρου. Ὁ κ. Κουντουριώτης παρακαλεῖται νὰ προσθέσῃ ὅτι ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις δὲν θὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὴν ἀπάντησιν τῆς Πύλης, εἰμὴ ἐὰν συνᾴδῃ πρὸς τὰς ἀποφάσεις τοῦ συνεδρίου· ἐὰν δὲ ἡ Πύλη δὲν ἀπήντα ἐντὸς τῆς ὁρισθείσης ὑπὸ τοῦ ἀνακτοβουλίου τῶν Ἀθηνῶν προθεσμίας, ἡ σιωπὴ αὐτῆς θὰ ἐθεωρεῖτο ὡς ἄρνησις τοῦ νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τὸ 13 πρωτόκολλον τοῦ συνεδρίου καὶ τὸ 24 ἄρθρον τῆς βερολινείου συνθήκης, ἐν δὲ τῇ περιπτώσει ταύτῃ θὰ περιίστατο εἰς τὴν ἀνάγκην ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις νὰ προσδράμῃ εἰς τὴν ἐπέμβασιν τῶν μεγάλων δυνάμεων, αἵτινες ἀνέλαβον νὰ προσενέγκωσι τὴν μεσολάβησιν αὐτῶν πρὸς διευκόλυνσιν τῶν διαπραγματεύσεων μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας».

Τὰς ὁδηγίας ταύτας ἐξεπλήρωσεν ὁ κ. Κουντουριώτης, μεταβὰς τῇ τρίτῃ 22[3 σεπτεμβρίου παρὰ τῷ μεγάλῳ βεζίρῃ καὶ ἀναγνοὺς αὐτῷ τὸ τηλεγράφημα τῆς κυβερνήσεως αὐτοῦ. Δὲν ἔλειψε δὲ συνάμα νὰ κατα-

δείξῃ τὰ ἀγαθά, ἅτινα ἡ Ὑψηλὴ Πύλη θὰ εὕρισκεν ἐν ἀμέσῳ μετὰ τῆς Ἑλλάδος συνεννοήσει ἐκτὸς πάσης ξένης μεσολαβήσεως· μόνον δὲ ἀπελπιζομένη περὶ τοῦ ἀγῶνος ἡ τοῦ βασιλέως κυβέρνησις θὰ προσδράμῃ τῇ Εὐρώπῃ, λέγεται προσθεὶς ὁ ἕλλην πρεσβευτής. Ἡ γλῶσσα τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Ἑλλάδος εὐμενῶς ἀπήχησεν ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ μεγάλου βεζίρου, οὗ γνωστὸς ὁ φιλειρηνικὸς χαρακτὴρ καὶ τὸ μετριοπαθὲς πνεῦμα. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον ἀπεφάνθη ὑπὲρ τῆς ἁπλῆς καὶ καθαρᾶς ἀποῤῥίψεως τῆς ἑλληνικῆς αἰτήσεως, ὁ Σαφφὲτ πασσᾶς ἀπεκρίνατο ὅτι ἡ Ὑψ. Πύλη ἀναβάλλει τὴν ἀπόφασιν αὐτῆς μέχρι τῆς ἀφίξεως τῶν ἀπαντήσεων τῶν δυνάμεων εἰς τὴν ἐγκύκλιον αὐτῆς διακοίνωσιν. Πράγματι δὲ φαίνεται ὅτι πάντα τὰ ἀνακτοβούλια εἰσέτι δὲν ἀπήντησαν εἰς τὴν διακοίνωσιν ταύδην καὶ ὅτι μέχρι τοῦδε ἡ Γερμανία καὶ ἡ Αὐστρία μόναι ἐξεφράσθησαν διὰ τῶν πρεσβειῶν αὐτῶν φυσικῶς ἐν πνεύματι ἥκιστα ἐνθαῤῥυντικῷ. Ἡ Γερμανία πρὸ πάντων ἀπεφάνθη διὰ τρόπου μηδεμίαν καταλείποντος ἀμφιβολίαν περὶ τῆς σταθερᾶς ἀποφάσεως τοῦ ἀρχιγραμματέως Βίσμαρκ τοῦ νὰ ἐνεργήσῃ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς βερολινείου συνθήκης κατὰ πάντας αὐτῆς τοὺς ὅρους. Ἀλλὰ μεθ' ὅλην τὴν λεπτὴν ἔνστασιν ἀπαραδέκτου, ἣν ἐπρόβαλεν ὁ μέγας βεζίρης εἰς τὰς αἰτήσεις τοῦ κ. Κουντουριώτη, ἡ Ὑψ. Πύλη ἐπειράθη τελευταίως νὰ βραδύνῃ τὴν ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος μελετωμένην ἐπίκλησιν τῆς εὐρωπαϊκῆς ἐπεμβάσεως. Ὁ ἐν Ἀθήναις πρεσβευτὴς τῆς Ὑψ. Πύλης κ. Φωτιάδης ἔλαβε, κατ' ἰδιωτικὸν τηλεγράφημα, μακρὰν συνέντευξιν μετὰ τοῦ κ. Δηλιγιάννη καὶ ἐπειράθη ν' ἀναβάλῃ τὴν ἀποστολὴν τῆς ἑλληνικῆς ἐγκυκλίου διακοινώσεως, δι' ἧς ζητηθήσεται ἡ ἐπέμβασις. Ἀγνοοῦμεν τίνα ἐπιχειρήματα μετεχειρίσθη ὁ κ. Φωτιάδης ὅπως πείσῃ τὸν κ. Δηλιγιάννην, ἀγνοοῦμεν δ' ἐπίσης, ἐὰν ἡ Ὑψ. Πύλη ἀπεδέξατο διὰ τοῦ πρεσβευτοῦ αὐτῆς ἀμέσους μετὰ τῆς Ἑλλάδος διαπραγματεύσεις· ἀλλ' ἐὰν κρίνωμεν ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος, αἱ γενόμεναι προτάσεις ἐκρίθησαν βεβαίως ἀνεπαρκεῖς ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ ἀνακτοβουλίου. Πράγματι, ἀνηγγέλθη ὑπὸ τοῦ τηλεγράφου ὅτι διεβιβάσθη ἡ ἑλληνικὴ ἐγκύκλιος διακοίνωσις καὶ ὅτι τοῦ λοιποῦ ἡ διαφορὰ ἀπόλλυσι τὸν χαρακτῆρα ὃν ἀποφάσει τοῦ συνεδρίου ἔφερε καὶ περιβάλλεται χαρακτῆρα εὐρωπαϊκοῦ ζητήματος. Ἐν τῇ προόψει τοῦ ἐνδεχομένου τούτου αἱ μεγάλαι εὐρωπαϊκαὶ δυνάμεις ἐπιθυμοῦσαι νὰ προφυλάξωσιν ἀπὸ πάσης προσβολῆς τὴν βερολίνειον συνθήκην προενόησαν ἤδη καὶ θεωρίας ἀντήλλαξαν τῇ ἐπιούσῃ τῆς παραλαβῆς τῆς ὀθωμανικῆς διακοινώσεως, ἧς ἥ τε γλῶσσα καὶ τὸ πνεῦμα ἦσαν τοιαῦτα, ὥστε νὰ πείσωσιν αὐτὴν ὅτι ἄμεσος συμβιβασμὸς μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας ἦτο ἀπάτη, εἰς ἣν ἐπικίνδυνον θὰ ἦτο νὰ ἐγκαταλειφθῶσιν.

Καὶ ἡ μὲν ἑλληνικὴ ἐγκύκλιος διακοίνωσις, δι' ἧς αἰτεῖται ἡ μεσολάβησις τῶν εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων, ἐπισταλεῖσα ὑπὸ τοῦ ἀνακτοβουλίου Ἀθηνῶν εὐθὺς ἅμα τῇ λήξει τῆς εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην χορηγηθείσης προθεσμίας, ἔμελλε νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὰς δυνάμεις τὴν τετάρτην. Ἀποτέλεσμα δὲ τῆς μεταξὺ τῶν δυνάμεων προσυνεννοήσεως περὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἐγένετο ἡ ἀποστολὴ προσκλήσεως τοῦ κ. Βίσμαρκ, καθὸ προέδρου τοῦ συνεδρίου, εἰς τὰς συνυπογραψάσας τὴν βερολίνειον συνθήκην δυνάμεις, ὅπως προβῶσιν ἀπὸ κοινοῦ εἰς ἐντόνους παραστάσεις παρὰ τῇ Υ. Πύλῃ, ἵνα προβῇ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν περὶ Ἑλλάδος καὶ Μαυροβουνίου ὅρων τῆς συνθήκης. Τὴν πρόσκλησιν ταύτην ἀπεδέξαντο ἡ Γαλλία, ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Ῥωσσία, ἀνεμένετο δὲ ἡ ἀπάντησις τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας. Περὶ τῆς τελευταίας ταύτης τὰ *Ἡμερήσια Νέα* ἀνέγραψαν ὅτι ἥκιστα πιθανὸν εἶναι νὰ συνταχθῇ μετὰ τῶν ἄλλων δυνάμεων ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει φρονεῖ ἡ ἐφημερὶς αὕτη ὅτι εἰς οὐδὲν θὰ προβῶσιν αἱ δυνάμεις κοινὸν διάβημα ἄνευ τῆς Ἀγγλίας. Ἐν τούτοις λέγεται ὅτι οἱ πρέσβεις τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Γερμανίας ἐν Κωνσταντινουπόλει ἤρχισαν ἤδη τὴν διπλωματικὴν αὐτῶν ἐκστρατείαν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος. Ταὐτοχρόνως ἠγγέλθη ἐξ Ἀθηνῶν, ὅτι ἡ κυβέρνησις ἀνακαλεῖ ὑπὸ τὰς σημαίας πάντας τοὺς ἐν ἀδείᾳ ἀξιωματικοὺς καὶ στρατιώτας· εἰς δὲ τὸ διάβημα τοῦτο μεγίστην ἀποδίδει σημασίαν τὸ ἡμιεπίσημον *Ἐθνικὸν Πνεῦμα*.

ΒΥΡΣΟΔΕΨΙΕΙΑ ΕΝ ΡΩΣΣΙΑ!. — Ἐν Ῥωσσίᾳ ὑπάρχουσιν 6, 116 βυρσοδεψεῖα, τῶν ὁποίων ἡ παραγωγὴ ἀνέρχεται εἰς φράγ. 150, 000,000. Ἐκ τούτων 656 ὑπάρχουσιν ἐν τῇ ῥωσσικῇ Πολωνίᾳ, 462 ἐν Πὲρμ, 256 ἐν Σιβηρίᾳ, 134 ἐν Βιτέβ κῃ, 112 ἐν Καζὰν, 108 ἐν Βιάκτα, 104 ἐν Ὀρὲλ, 101 ἐν Τβὲρ, 97 ἐν Πετρουπόλει, 88 ἐν Μόσχᾳ κτλ.

Ο ΑΓΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ

ΩΣ ΥΜΝΟΓΡΑΦΟΣ

ΚΑΙ Η ΚΑΤ' ΑΥΤΟΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΥΜΝΩΔΙΑ.

(Συνέχεια ἴδε ἀριθμὸν 34).

Ἐκ τῶν λεχθέντων καταδείκνυται τὸ ἄδικον τῆς γνώμης τῶν φρονούντων ὅτι δῆθεν ἡ ἀρχαία ἐν γένει χριστιανικὴ ὑμνῳδία ἦτο μονότροπός τις ἀνάγνωσις ἢ ἄτεχνος ἐντελῶς ψαλμῳδία. Διότι τοῦθ' ὅπερ ἱστοροῦσιν ἡμῖν περὶ τῆς ἀρχαίας χριστιανικῆς ὑμνῳδίας Ἰουστῖνος ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυς, Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς καὶ οἱ σύγχρονοι τούτων, ἀνασκευάζει προφανῶς τὴν τοιαύτην περὶ τῆς ἀρχαίας ὑμνῳδίας γνώμης. Ὁ Κλήμης λέγει ὅτι «ἐξέρχεται ἦχος μουσικῆς». Τὸ προσὸν τοῦτο τῆς ὑμνῳδίας καὶ τῶν ζωηρῶν αἰσθημάτων ἀναγκαίως παρήγαγε ποικιλίαν τινὰ καὶ ἀλλοίωσιν εἰς τὴν φωνὴν τοῦ ψάλτου, ἐκ δὲ τῆς διαφορᾶς τῶν αἰσθημάτων ἡ διάκρισις αὕτη καὶ ἡ ποικιλία ἐμεγαλοποιεῖτο ἐν τῇ ὑμνῳδίᾳ, καθότι ἡ λογικὴ χριστιανικὴ λατρεία ἀπῄτει λογικὴν ὑμνῳδίαν, καὶ ποικίλην δηλονότι πρὸς διέγερσιν διαφόρων αἰσθημάτων, καὶ εὔτακτον «πρὸς ὁμοφροσύνην τῶν πιστῶν», ὡς ἐκφράζεται ὁ ἁββᾶς Βαρσανούφιος. Τοῦτο δ' ἐγένετο ἀφορμὴ, ἵνα ἔν τισιν ἐκκλησίαις πρωϊμώτατα ἐγκατασταθῇ τῶν ψαλτῶν ἡ τάξις, ἥτις ἀκολούθως ἀνεγνωρίσθη διὰ πάσας ἀναγκαία. Ἐν τοῖς ἀποστολικοῖς κανόσι πολλάκις γίνεται μνεία ψαλτῶν, ὡς περὶ κατωτέρας τοῦ κλήρου τάξεως[1]. Ἐν δὲ τῇ ἐν Λαοδικείᾳ τοπικῇ Συνόδῳ ὡρίσθη (τῷ 367), ἵνα μηδεὶς πλὴν τῶν καθιερωμένων ψαλτῶν ψάλλῃ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ[2]. Καὶ τίς ἀληθῶς δὲν ἀναγνωρίζει ὅτι, ὅταν πάντες οἱ ἐν τῷ οἴκῳ τῆς προσευχῆς παριστάμενοι συμψάλλωσι, καταντᾷ ἀδύνατον νὰ τηρηθῇ τόσον εὐκόλως καὶ ἐντελῶς ἡ τάξις τῆς ὑμνῳδίας, ὡς δύναται αὕτη νὰ τηρηθῇ ἐν τῇ ψαλμῳδίᾳ ἐκλεκτῶν καὶ ὡρισμένων ψαλτῶν; Οἱ ψάλται τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας καθιεροῦνται προσέτι εἰς τὸ λειτούργημα αὐτῶν δι' ἰδιαιτέρας εὐχῆς. Τούτου ἕνεκα ἡ ἐκκλησιαστικὴ ὑμνῳδία ἠδύνατο ὑπὸ κανονικῶν ψαλτῶν νὰ προαχθῇ εἰς τακτικὴν καὶ ἐμμελῆ ὑμνῳδίαν, ἐμπρέπουσαν εἰς τὴν λογικὴν πρὸς τὸν Θεὸν λατρείαν. «Ὅρα, παρήγγελλε τῷ ψάλτῃ ἡ Δ' ἐν Καθαργένῃ Σύνοδος, πίστευε καὶ ἀποδέχου ἐν τῇ καρδίᾳ σου πᾶν ὅ,τι ᾄδεις τῷ στόματι, καὶ ὅ,τι διὰ τῆς πίστεως ἀποδέχῃ, τοῦτο πραγματοποίει διὰ τῶν ἔργων»[1]. Ὡραῖος κανὼν, ὅπως ἡ τοῦ ψάλτου ὑμνῳδία παράγῃ σωτηριώδεις καρποὺς καὶ ἐνεργείας καὶ ἐπὶ τῶν περιεστώτων ἐν τῷ ναῷ καὶ ἀκροαζομένων τοῦ ψάλτου. Ὁ Ὠριγένης ἔγραφεν ὅτι ἐπ' αὐτοῦ ὑπῆρχεν ἤδη συνήθεια παρὰ τοῖς ὑμνῳδοῖς, ἵνα εἰς τὰ ᾄσματα αὐτῶν χορηγῶσιν ἱερὰν μελῳδίαν ἐμμελεστέραν ἐκείνης, ἥτις ἐθεωρεῖτο συνήθως ἐκκλησιαστικὴ καὶ ὅτι τὰς τοιαύτας μελῳδίας ἡ Ἐκκλησία παρεδέχετο[2]. Ἡ τακτικὴ καὶ ἔντεχνος ὑμνῳδία παρίστατο ἔτι μᾶλλον ἀναγκαία εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, καθότι οἱ κατὰ καιροὺς ἀναφανέντες αἱρετικοὶ μετεχειρίζοντο τὴν ἱερὰν τέχνην πρὸς ὄλεθρον τῶν ψυχῶν, τουτέστιν ἵνα προσελκύσωσι τοὺς ἐν τῇ πίστει ἀστηρίκτους εἰς τὴν αἱρετικὴν αὐτῶν κοινότητα. Ἐμνημονεύσαμεν ἤδη τοὺς Μελετιανοὺς καὶ τοὺς Δονατιστάς. Ἐλέχθη ὅτι πρὸς περιορισμὸν τῶν πρώτων ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος εἰσήγαγεν ἔντεχνον ὑμνῳδίαν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. Τὰ αὐτὰ ἔπραξε καὶ ὁ ὅσιος Ἐφραὶμ ἐν Συρίᾳ καὶ ὁ ἅγιος Ἀμβρόσιος ἐν Μεδιολάνοις. Ὁ μακάριος Αὐγουστῖνος μετὰ πολλῆς τῆς εὐχαριστήσεως ἀνεμιμνήσκετο τῆς ἐντέχνου ὑμνῳδίας, ἧς μετὰ δακρύων ἠκροάσατο ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν Μεδιολάνων, ἱερουργοῦντος τοῦ συγχρόνου αὐτῷ ἁγίου Ἀμβροσίου, καὶ ἐγκατέλιπεν ἡμῖν λαμπρὰν σημείωσιν περὶ τῆς συμμετρίας τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐκείνης ὑμνῳδίας, συναδούσης πρὸς τὸ ἰδίωμα τοῦ ἡμετέρου πνεύματος. «Ὁσάκις λέγει, ἀναμιμνήσκωμαι τὰ δάκρυα ἐκεῖνα ἅπερ ἔχυσα ἀκούων τὴν ὑμνῳδίαν τῆς σῆς ἐκκλησίας, καὶ νῦν ἔτι κατανύγομαι· κατανύγομαι οὐχὶ ὑπὸ τῆς ὑμνῳδίας, ἀλλ' ἐκ τῶν ἐννοιῶν ταύτης, ὑπὸ τῆς διαπρυσίου δηλονότι φωνῆς καὶ τῆς σεμνοπρεποῦς τέχνης. Αἰσθανόμεθα ὅτι διακαέστερον διεγειρόμεθα πρὸς τὴν εὐσέβειαν διὰ τῶν ἱερῶν λόγων, ὅταν οὗτοι ᾄδωνται δι' εὐαρέστου καὶ ἐντέχνου φωνῆς»[3]. Τοιουτοτρόπως ἡ ἐκκλησιαστικὴ ὑμνῳδία διεκρίνετο καὶ πρὸ τοῦ ἱεροῦ Δαμασκηνοῦ ἔτι διά τε τὰς ἐλευθέρας μεταβολὰς τῆς φωνῆς καὶ διὰ τὴν ὑποταγὴν εἰς τὸν πρέποντα ῥυθμόν.

Ἀλλ' οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ἐπιδοκιμάζοντες τὴν σεμνοπρεπῆ καὶ ἔντεχνον ὑμνῳδίαν, ἀπεῖχον πολὺ τοῦ νὰ ἐπιδοκιμάσωσι καὶ τὴν προσκλίνουσαν ὑμνῳδίαν πρὸς ὕ-

---

[1]) Κανὼν κζ' μγ'. [2]) Σύνοδ. Λαοδ. κανὼν ιε' «Περὶ τοῦ μὴ δεῖν πλὴν τῶν κανονικῶν ψαλτῶν, τῶν ἐπὶ τὸν ἄμβωνα ἀναβαινόντων καὶ ἀπὸ διφθέρας ψαλλόντων, ἑτέρους τινὰς ψάλλειν ἐν ἐκκλησίᾳ.

[1]) Κανὼν ι'.
[2]) Ὑπομν. εἰς ψαλμ. νθ'.
[3]) Ἐξομολ. βιβλ. ι' κεφ. 35.

φος θεατρικόν. Ἐν τούτοις ἡ στρεβλὴ χρῆσις τῆς ἐντέχνου μουσικῆς εἰσήχθη εἰς τὴν Ἐκκλησίαν δυστυχῶς ἀπὸ τοῦ Δ' ἔτι αἰῶνος. Ὁ ἅγιος Παμβὼ συνησθάνετο διὰ τῆς πνευματικῆς αὐτῶν ἀκοῆς καὶ ταύτην τὴν διαφορὰν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὑμνῳδίας. «Δύστηνε πτωχέ! ἀποτείνεται ὁ θεῖος Χρυσόστομος πρὸς τὸν ἄσημον τῆς Ἐκκλησίας ψάλτην, προσῆκέ σοι, ἵνα μετὰ φόβου καὶ εὐλαβείας ἐπαναλαμβάνῃς τὴν ἀγγελικὴν δοξολογίαν, ἀλλὰ σὺ εἰσάγεις εἰς αὐτὴν ἔθη χορευτῶν, ἀνακινῶν τὰς χεῖρας, κροτῶν τοὺς πόδας, κινούμενος δι' ὅλου τοῦ σώματος. Ὁ νοῦς σου ἐζοφώθη ὑπὸ τῆς θεατρικῆς σκηνῆς καὶ πᾶν τὸ ἐκεῖ γενόμενον μεταφέρεις εἰς τὴν ἐκκλησίαν[1]. Ὁ δὲ μακάριος Ἱερώνυμος καὶ ὁ ἱερὸς Αὐγουστῖνος ὡσαύτως δεικνύουσι ναούς τινας προσευχῆς μετατραπέντας εἰς σκηνὴν θεάτρου. Ἑρμηνεύων ὁ Ἱερώνυμος τοὺς λόγους τοῦ ἀποστόλου ἐν χάριτι ᾄδοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν τῷ Κυρίῳ λέγει· «Ἀκουέτωσαν ταῦτα οἱ ἔχοντες τὸ καθῆκον τοῦ ψάλλειν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ· γνώτωσαν ὅτι ὀφείλομεν ψάλλειν τῷ Θεῷ οὐχὶ φωνῇ, ἀλλ' ἐν τῇ καρδίᾳ, καὶ οὐχ οὕτως ὥσπερ ἐν τραγῳδίᾳ ἐπιτηδεύεσθαι, διαθρύπτεσθαι, παρέχοντες ἀκούειν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ᾄσματα θεατρικά. Τουναντίον προσήκει ᾄδειν μετὰ δέους καὶ συνέσεως. Ἔστω τις, ὡς αὐτὸ αἰτιῶνται, κακόφωνος, ἐὰν αὐτὸς ἔχῃ ἐναρέτους πράξεις, οὗτός ἐστιν ἡδὺς παρὰ τῷ Θεῷ ἀοιδός». Τοιαύτην δὲ μομφὴν ἀπέτεινε τοῖς συγχρόνοις ψάλταις καὶ Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης, γράφων «. . . Καὶ τοῦτο εἰς ἔκλυσιν καὶ ἁμαρτίας ὑπόθεσιν τοῖς πλείοσι γέγονε. Καὶ κατάνυξιν μὲν ἐκ τῶν θείων ὕμνων οὐχ ὑπομένουσι· τῇ δὲ τοῦ μέλους ἡδύτητι εἰς ἐρεθισμὸν παθημάτων χρώμενοι, οὐδὲν αὐτὴν ἔχειν πλέον τῶν ἐπὶ σκηνῆς ᾀσμάτων λογίζονται»[2].

Αἱ μομφαὶ αὗται τῶν Πατέρων δεικνύουσιν ὅτι ἡ ἀληθὴς χριστιανικὴ εὐσέβεια ἥκιστα ἐπέτρεπεν εἰς τὴν τέχνην, ἵνα καθωραΐσῃ τὰς ἱερὰς ᾠδὰς καὶ τὰ ᾄσματα. Δίδουσι δὲ ἡμῖν νὰ ἐννοήσωμεν ὅτι οἱ τοῦ Δ' καὶ Ε' αἰῶνος Πατέρες κατενόησαν τὰς ἤδη εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ὑμνῳδίαν εἰσαχθείσας καταχρήσεις. Ὡς δὲ δῆλον, αἱ καταχρήσεις αὗται προῆλθον ἐκ τῆς κοινῆς ἀνθρωπίνης ἀσθενείας· κυρίως ὅμως προῆλθον τότε, καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ λαὸς ἠγάπα ὑπερβολικῶς τὰ ἱπποδρόμια καὶ τὰ θεάματα ὅπου διεχεῖτο ἡ θορυβώδης καὶ ἀνειμένη μουσική. Μεταβαίνων ἐκ τῶν θεαμάτων τούτων εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὁ λαός, ἐπεθύμει καὶ ἐνταῦθα νὰ ἀκούῃ τὸν ἦχον καὶ τὴν φωνὴν τῶν θυελωδῶν παθῶν καὶ τῆς σαρκικῆς καρδίας. Ἀταξία οἰκτρά! Αὕτη ἰσχυρότερον ἐθίαζεν ἵνα γίνῃ ἐπαισθητὴ ἡ ἀνάγκη τοῦ νὰ ἀνατεθῇ τὸ καθῆκον τῶν ψαλτῶν εἰς πρόσωπα γνωστά. Ἀλλ' οἱ ψάλται δὲν ἦσαν ἅπαντες ἀπηλλαγμένοι τοῦ γενικοῦ τούτου μιάσματος. Ἡ μουσικὴ, ἡ ἐν χρήσει ἐν τοῖς θεάτροις καὶ θεάμασιν, ἐχρησίμευε καὶ εἰς τούτους ἀντικείμενον μιμήσεως. Διὰ τοῦτο ἡ ἐν Τρούλλῳ Σύνοδος ὥριζε λέγουσα: «Τοὺς ἐπὶ τῷ ψάλλειν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις παραγινομένους βουλόμεθα μήτε βοαῖς ἀτάκτοις κεχρῆσθαι καὶ τὴν φύσιν πρὸς κραυγὴν ἐκβιάζεσθαι, μήτε τι ἐπιλέγειν τῶν μὴ τῇ Ἐκκλησίᾳ ἁρμοδίων τε καὶ οἰκείων· ἀλλὰ μετὰ πολλῆς προσοχῆς καὶ κατανύξεως τὰς ψαλμῳδίας προσάγειν τῷ τῶν κρυπτῶν ἐφόρῳ Θεῷ[1]. Ἀλλ' οἱ ψάλται ἐξηκολούθουν μεταφέρειν ἐκ τοῦ θεάτρου εἰς τὴν ἐκκλησίαν τὴν θεατρικὴν μελῳδίαν καὶ τὰς ἀτάκτους κραυγάς. Ἡ τελευταία αὕτη ἀταξία, ἐξασθενούσης τῆς μορφώσεως τοῦ κλήρου, ἐπηύξανε προϊόντος τοῦ χρόνου καὶ ἠδύνατο νὰ ὠθήσῃ τὴν ἐκκλησιαστικὴν τάξιν ἐν τῇ θείᾳ λατρείᾳ μέχρι παντελοῦς παραλυσίας[2]. Διὰ τοῦτο ἐπέκειτο ἀνάγκη ἀναπόφευκτος, ἵνα ἡ ἐκκλησιαστικὴ ὑμνῳδία περιφρουρηθῇ ἐκ δύο μερῶν, καὶ ἀπέναντι δηλονότι τῆς αὐθαιρεσίας τῶν δοκούντων εἶναι εἰδημόνων τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὑμνῳδίας καὶ μουσικῆς, καὶ ἀπέναντι τῆς προφανοῦς ἀγνοίας τῶν ἀγροίκων καὶ ἀμαθῶν.

Ὁ ἱερὸς λοιπὸν Δαμασκηνὸς διὰ τῆς ἑαυτοῦ Ὀκτωήχου ἔθηκε φραγμὸν εἰς ἀμφοτέρας τὰς ἀταξίας ταύτας τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὑμνῳδίας, μεταδοὺς εἰς αὐτὴν καὶ τὴν κανονικὴν ὁμορρυθμίαν καὶ τὰ ἄξια τῇ χριστιανικῇ λατρείᾳ αἰσθήματα. Διότι, ὅταν ἡ ὑμνῳδία μένῃ περιωρισμένη ἐντὸς τῶν ὀκτὼ ἤχων, ὁ προσευχόμενος δὲν μετεωρίζεται ὑπὸ τοῦ πλήθους καὶ τῆς ποικιλίας τῆς μελῳδίας. Ὁ ὡρισμένος τῶν μελῶν ἀριθμὸς ἐν τῇ γενικῇ προσευχῇ συγκρατεῖ τὸ πνεῦμα τοῦ προσευχομένου καὶ τὴν ἔννοιαν τῶν ἀδομένων προσευχῶν, προσέτι δὲ τὸ πλεῖστον τῆς προσευχῆς δὲν προσελκύεται ὑπὸ μόνης τῆς μελῳδίας. Ὡσαύτως ὁ προσδιορισμὸς τοῦ μέλους ἔθηκε τέρμα εἰς τὰ αὐθαίρετα ἐπινοήματα τῆς ἐξεζητημένης, τῆς ἐκτεθηλυμένης καὶ ἀνευλαβοῦς μουσικῆς τέχνης. Ἡ δὲ ἁπλότης τῶν μελῶν τῆς ὀκταῴνου μουσικῆς, ἐκφράζουσα τῆς χριστιανικῆς προσευχῆς τὴν ἁπλότητα, διατίθησι τὴν ψυχὴν πρὸς τὴν τοιαύτην προσευχὴν καὶ ἀποσπῶσα αὐτὴν ἀπὸ τοῦ θορύβου, τῆς ὕλης καὶ τῶν ψευδῶν καλλονῶν ἀνυψοῖ εἰς τὸν θρόνον τοῦ Θεοῦ. Ἰδοὺ ἐν τίνι συνίσταται ἡ μεγάλη ὑπηρεσία τοῦ ἱεροῦ ποιητοῦ τῆς Ὀκτωήχου, τοῦ θείου Δαμασκηνοῦ.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ Ὀκτώηχος ἔπρεπε νὰ ψάλληται υεθ' ὡρισμένης ἐπιτάσεως καὶ ἀνυψώσεως τῆς φωνῆς, ἀνάγκη νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι πρὸς δεῖξιν τῆς ἐπιτάσεως καὶ τῆς ἀνυψώσεως ταύτης ἐφηρμόσθησαν ἐπὶ τῆς Ὀκτωήχου μουσικὰ σημεῖα ἢ τὰ κοινῶς λεγόμενα σημαδόφωνα. Ἀλλ' ὁποῖα ἦσαν τὰ μουσικὰ ταῦτα σημεῖα; Κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ὡς σημεῖα μουσικὰ οἱ Ἕλληνες μετεχειρίζοντο τὰ εἰκοσιτέσσαρα γράμματα τοῦ ἰδίου αὐτῶν ἀλφαβήτου. Πρὸς τούτοις εἰς ἕκαστον γράμμα ἔδιδον διάφορον στάσιν, ἔγραφον δηλονότι αὐτὸ συντετμημένως, κατ' ἔκτασιν, κατ' εὐθεῖαν, πλαγίως καὶ ἀντιστρόφως. Ὡσαύτως συνῆπτον αὐτὰ μετ' ἄλλου γράμματος καὶ ἐπὶ τέλους προσέθετον διαφόρους τόνους. Ἐντεῦθεν προῆλθε τὸ πολυάριθμον τῶν μουσικῶν σημείων πλῆθος, ὅπερ κατὰ τὸν Forkel ἔφθανε μέχρι τῶν ὀκτακοσίων ἑξήκοντα[1]. Ὑπὸ τὰ μουσικὰ ταῦτα σημεῖα ἔγραφον τὸ κείμενον τοῦ ᾄσματος. Ἐδήλουν δὲ τὰ σημεῖα μόνον τὸ ὕψος καὶ τὸ βάθος τῶν τόνων, ἡ δὲ διάρκεια ἐξηρτᾶτο ἐκ τῆς φύσεως καὶ ποιότητος τῶν συλλαβῶν τοῦ κειμένου, τοῦθ' ὅπερ ἐδηλοῦτο διὰ τῶν ἀριθμῶν 1. 2. ἢ διὰ τῶν ἀλφαβητικῶν γραμμάτων A. B., ἐξ ὧν τὸ μὲν πρῶτον ἐδείκνυε συλλαβὴν βραχεῖαν, τὸ δὲ δεύτερον μακράν[2]. Αὐτὰ ταῦτα ἆρά γε τὰ μουσικὰ σημεῖα, ἅτινα ἦσαν γνωστὰ πρὸ τοῦ Δαμασκηνοῦ, ἐχρησίμευσαν καὶ διὰ τὴν Ὀκτώηχον αὐτοῦ, ἢ ἐπενόησέν ὁ ἱερὸς Δαμασκηνὸς νέα; Ὁ Μοντφωκόνιος, ἐρευνῶμενος ἐπὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ παρατηρηθέντων χειρογράφων, σημειοῖ[1] ὅτι ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ μουσικῇ κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους μετεχειρίζοντο δύο εἴδη μουσικῶν σημείων· τὰ μὲν πρὸς παρέκκλισιν καὶ μεταβολὴν τῆς φωνῆς, ὡς ἐν τῇ ἀναγνώσει λόγου χάριν τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου, τὰ δὲ ἄλλα πρὸς παράστασιν μελῳδίας, τουτέστι πρὸς παράτασιν καὶ ἀνύψωσιν τῆς φωνῆς μᾶλλον τοῦ ὁρατοῦ καὶ φαινομένου. Ὑποδείγματα τοῦ α' εἴδους βλέπομεν ἐν τοῖς χειρογράφοις τοῦ Η' αἰῶνος[2]. Ὑποδείγματα σημείων μουσικῶν παρουσιάζει ὁ αὐτὸς ἐκ χειρογράφου τοῦ ΙΑ' αἰῶνος, περιέχοντος ὁλόκληρον ἑτησίαν ἐκκλησιαστικὴν ἀκολουθίαν. Ὁ Ἔρβερτος καὶ ὁ Φόρκελος παρουσιάζουσιν ὑποδείγματα σημείων τοῦ δευτέρου εἴδους ἐκ χειρογράφων τοῦ Ι' καὶ τοῦ ΙΑ' αἰῶνος[3]. Τὰ σημεῖα τοῦ πρώτου εἴδους εἶναι λίαν ἁπλᾶ κατὰ τὴν μορφὴν αὐτῶν καὶ οὐχὶ πολυποίκιλα, συνιστάμενα ἐκ γραμμῶν εὐθειῶν, μὴ εὐθειῶν καὶ κομμάτων, ἐκ τῶν γραμμάτων γάμμα, ταῦ, σίγμα, τιθεμένων κατὰ διάφορον στάσιν. Τὰ δὲ σημεῖα τοῦ δευτέρου εἴδους εἶναι μᾶλλον σύνθετα καὶ ποικιλότερα. Τούτων τινὰ εἶναι μὲν ὅμοια πρὸς τὰ τῆς ἀναγνώσεως, ἢ μᾶλλον εἶναι σχεδὸν αὐτὰ ταῦτα, διακρίνονται ὅμως ἐκ τούτων διά τινων προσθηκῶν δηλουσῶν παράστασιν, περιπλέον δὲ, διότι δύο καὶ τρία πολλάκις σημεῖα τῆς ἀναγνώσεως συνενοῦνται εἰς ἓν σημεῖον τῆς μελῳδίας, τουτέστι διπλασιάζουσι τὰ σημεῖα τῆς ἀναγνώσεως. Καὶ ἐντεῦθεν, φαίνεται, προῆλθεν ἡ γνώμη, ὅτι τὰ μουσικὰ σημεῖα τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησιαστικῆς ὑμνῳδίας δὲν σημαίνουσι ὅῃθεν ἢ δὲν εἶναι ἄλλο τι, ἢ αὐτὰ τὰ γράμματα τοῦ ἀραβικοῦ ἀλφαβήτου! Γνώμη ἐντελῶς ἄδικος καὶ ἐσφαλμένη.

Τὰ σημεῖα τῆς μεταγενεστέρας ἐκκλησιαστικῆς ὑμνῳδίας, καί τοι ἔχουσιν ὁμοιότητα πρὸς τοὺς ἀρα-

---

[1]) Ὁμιλ. ϛ' εἰς Ὀζίαν. Ἑρμ. εἰς Ἐφ. κεφ. ε'. καὶ ὁμιλ. εἰς θ' ψαλμ.

[2]) Βιβλ. α' ἐπιστ. 90.

[1]) κανὼν σε'.

[2]) Κατὰ τὸν Ζ' αἰῶνα βιογράφος τις δυτικὸς ἔγραφε. «Κατὰ τοὺς παρόντας καιροὺς ἡ Ἐκκλησία (ἡ δυτικὴ) ὑπῆρξε πτωχὴ ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε οὐδεὶς ὑπῆρχεν ἐν αὐτῇ κληρικὸς, δυνάμενος οὕτως ἐπακριβῶς, ὡς ἀπαιτεῖ ἡ ἐκκλησιαστικὴ τάξις, νὰ ἐπιτελέσῃ τὴν λειτουργίαν ἢ τὴν τάξιν τῶν ψαλμῶν, ἀλλ' ἕνεκα ἐλλείψεως μετὰ κόπου προσήρχετο ἀγραός τις ἱερεὺς καὶ τάχιστα ἄνευ τινὸς εὐπρεπείας ἀνεγίνωσκε τὰς ὥρας καὶ τὴν λειτουργίαν ὁμοῦ, καὶ λαμβάνων τὴν πληρωμὴν, ἐπέστρεφεν οἴκοι». Bolland. acta ad tom. 2. Febrar. p.177. Ἐν τῇ Ἀνατολῇ ὅμως ὁ κλῆρος ἦτο ἀσυγκρίτως μεμορφωμένος· παρόμοιαι ἀταξίαι σπανιώτατα συνέβαινον.

[1]) Ὁ Πέρκος ἐλαττοῖ τὸν ἀριθμὸν τῶν σημείων τῶν μουσικῶν ἰδίᾳ εἰς 45.

[2]) Forkels gesch. d. musik. I, 365—368.

[1]) Palaiographia p. 229. 231. 357. 358.

[2]) Ἐν μηνολογίῳ τοῦ Ι' αἰῶνος ἀναγινώσκεται ἡ ἀκόλουθος σημείωσις (ἐν μηναίῳ δεκεμβρίου κγ'). «Εἰς τὴν λειτουργίαν εὐαγγέλιον ᾄδεται καὶ ἀναγινώσκεται τοῦτο». Ὅρα de Monologiis daurum. codic. Sholz, 1823. Bonnae p. 12. ὅρα ἔτι cod. s. Marsi XII.

[3]) Ὁ Μοντφωκόνιος λέγει ὅτι ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῶν Μεδιολάνων ὑπάρχουσι μεταξὺ τῶν συγγραμμάτων τοῦ ἱεροῦ Δαμασκηνοῦ καὶ «συγγράμματα μουσικὰ μετὰ μουσικῶν σημείων». Ἐπειδὴ δὲ οὐδὲν περιπλέον λέγει, ἐκ τούτου οὐδὲν δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν οὔτε περὶ τοῦ συγγράμματος τῆς μουσικῆς, οὔτε περὶ τῶν μουσικῶν σημείων.

θικοὺς χαρακτῆρας, ἀλλ' ὅμως οὔτε ὁ Ἄραψ οὔτε ὁ Πέρσης, οὔτε ὁ Τοῦρκος ἀναγνωρίζει αὐτὰ ὡς γράμματα τῆς γλώσσης αὐτοῦ. Ἐκ τῶν μουσικῶν μάλιστα σημείων, τῶν ἀμέσως πρὸ τοῦ ἱεροῦ Δαμασκηνοῦ οὐδὲν σχεδὸν ὑπάρχει ὅμοιον πρὸς τὰ γράμματα τοῦ ἀραβικοῦ ἀλφαβήτου. Ἐπειδὴ δὲ τὰ ἐκκλησιαστικὰ σημεῖα τῆς ἀναγνώσεως περιέχουσιν ἐν ἑαυτοῖς φανερὰ ἴχνη, ὅτι ἐν αὐτοῖς τὰ ἀρχαιότατα ἀλφαβητικὰ σημεῖα μετηνέχθησαν εἰς ἁπλουστέραν μορφήν, τὰ δὲ μουσικὰ σημεῖα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὑμνῳδίας εἶναι ἐγγύτατα πρὸς τὰ σημεῖα τῆς ἀναγνώσεως, διὰ τοῦτο εἶναι ἀνάγκη νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι ὁ ποιητὴς τῆς Ὀκτωήχου, ὁ θεῖος Δαμασκηνός, μετενεγκὼν εἰς ἁπλούστερον εἶδος τὴν ὑμνῳδίαν, μετήνεγκεν ὡσαύτως εἰς τοιοῦτον εἶδος καὶ τὰ σημεῖα τῆς ὑμνῳδίας, καὶ οὕτω λοιπὸν δὲν ἐπενόησεν, ἀλλ' ἐτροποποίησε τὰ ἀρχαῖα σημεῖα τῆς ἑλληνικῆς μουσικῆς. Ἐκ τῶν πολυαρίθμων δὲ ἀρχαίων σημείων ἔπρεπέ τινα βεβαίως νὰ ἀποκλεισθῶσιν ἔξω τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὑπὸ τοῦ θείου Δαμασκηνοῦ καθορισθέντων σημείων, καὶ διὰ τοῦτο ἤδη αἱ μελῳδίαι τοῦ ἐναρμονίου γένους αἱ ἀπαιτοῦσαι ποσότητά τινα μουσικῶν σημείων ἰδιαιτέρων ἀπεκλείσθησαν τῆς Ὀκτωήχου αὐτοῦ[1]. Ἐν γένει δὲ ἐκ τῆς συντομεύσεως τῶν γενῶν τῆς μελῳδίας προῆλθεν ἡ συντόμευσις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν σημείων τῆς μουσικῆς. Ἵνα δὲ καταστήσῃ ἁπλούστερον τὸ σύστημα τῶν ἐκκλησιαστικῶν μουσικῶν σημείων ὁ ἱερὸς Δαμασκηνὸς ἀντικατέστησεν, ὡς φαίνεται, σημεῖά τινα δι' ἄλλων ἁπλουστάτων καὶ ὀλιγίστων. Εἷς τῶν νεωτέρων συγγραφέων (ὁ Schalrin) λέγει ὅτι τὰ καθορισθέντα ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ Δαμασκηνοῦ μουσικὰ σημεῖα ἐξέφραζον οὐ μόνον ἤχους πλήρεις, ἀλλὰ καὶ ὅλα τὰ διαστήματα, λόγου χάριν τὰ ἡμίτονα, τὸ τριτημόριον, καίτοι ἀπόδειξιν τῆς γνώμης αὐτοῦ οὐδεμίαν ἐπιφέρει.

Εἶναι ὅλως ἀναμφίβολον ὅτι ἡ Ὀκτώηχος τοῦ ἱεροῦ Δαμασκηνοῦ, ζῶντος ἔτι αὐτοῦ, ἐγένετο παραδεκτὴ καὶ εἰσῆλθε καθ' ὅλην τὴν Ἀνατολὴν εἰς ἐκκλησιαστικὴν χρῆσιν, ἐντὸς δ' ὀλίγου χρόνου μετηνέχθη καὶ εἰς τὴν Δύσιν[2]. Περὶ τοῦ τελευταίου τούτου γεγονότος οἱ ἀρχαῖοι δυτικοὶ συγγραφεῖς ἀναφέρουσιν ὅτι ὁ πάπας Γρηγόριος ὁ Μέγας εἰσήγαγεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ νέαν ὑμνῳδίαν, ἀλλὰ μετὰ τεσσάρων ἁρμονιῶν, τῆς φρυγίου, τῆς δωρίου, τῆς λυδίου καὶ τῆς μιξολυδίου ἤτοι τῆς ἰωνικῆς. Κάρολος δὲ ὁ Μέγας ἐπ' αὐτοῦ παρετήρησεν ὅτι ἡ ἑλληνικὴ μελῳδία διὰ τῶν ὀκτὼ αὐτῆς ἤχων ἐκφράζει πληρέστερον τὰς ἀνάγκας τοῦ προσευχομένου χριστιανικοῦ πνεύματος καὶ διέταξε νὰ συμπληρώσωσι τὰς τέσσαρας τοῦ πάπα Γρηγορίου ἁρμονίας διὰ τῶν λοιπῶν τεσσάρων ἤχων τοῦ ἱεροῦ Δαμασκηνοῦ, τουτέστιν εἰσήγαγε πλήρη τὴν Ὀκτώηχον. Περὶ δὲ τὸ 790 ὁ Κάρολος διέταξε νὰ μεταφράσωσιν εἰς τὴν λατινικὴν γλῶσσαν τὰ ἑλληνικὰ ἀντίφωνα. Τοῦτο δὲ ἐγένετο, ὅτε οὗτος ἠκροάσατο τὴν ἑλληνικὴν ἀκολουθίαν τῶν Θεοφανείων, ἥτις ἐπετελέσθη ἐπὶ παρουσίᾳ αὐτοῦ ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ τῆς παρ' αὐτῷ Βυζαντινῆς πρεσβείας[1].

Ἀφοῦ μεθ' ὅλα ταῦτα ἐμορφώσαμεν ἑαυτοῖς ἔννοιαν περὶ τῆς σημασίας τῆς Ὀκτωήχου τοῦ ἱεροῦ Δαμα-

---

[1]) Montfauc. Palaeogr. p. 358.

[2]) Ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Συρίας ὑπάρχουσι δέκα ᾠδαὶ Ἰακώβου ἐπισκόπου Ἐδέσσης († 710). Εἰς τὴν ἑορτὴν τῶν Βαΐων, μελοποιημέναι κατὰ τοὺς ὀκτὼ ἤχους, ὁ δὲ Ἀσσεμάνος λέγει ὅτι οἱ συριακοὶ οὗτοι ἤχοι εἶναι: αὐτοὶ οὗτοι οἱ γνωστοὶ ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἐκκλησίᾳ (Fiblioth. orient. I. 166. 487). Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἱερὸς Δαμασκηνὸς ἐποίησε τοὺς ἑαυτοῦ κανόνας κατὰ τοὺς εἱρμοὺς τῆς Ὀκτωήχου, περὶ δὲ τοῦ Ἰακώβου οὐδὲν ἐγίνωσκεν, ὅτι οὗτος συνέταξεν ὀκτώηχον, διὰ τοῦτο πρέπει νὰ εἰκάσωμεν ὅτι τὰ ᾄσματα τοῦ Ἰακώβου ἐμελοποιήθησαν πρὸς ἤχους παραλειφθέντας ἀπὸ τῆς Ὀκτωήχου τοῦ ἱεροῦ Δαμασκηνοῦ. Πότε δὲ τοῦτο συνέβη; Ὁ Ἑβραῖος Βὰρ γράφει. «Περὶ τοὺς χρόνους τοῦ μ. Ἰακώβου ἐπισκόπου Ἐδέσσης († 700) καὶ τοῦ σεβαστοῦ ἐπισκόπου Ἀράβων Γεωργίου (ἀπὸ τοῦ 650) Δαμασκηνός τις συγγραφεὺς, Κυρῖνος καλούμενος υἱὸς Μανσοὺρ καὶ ἕτερός τις μοναχὸς, ὁ ἀββᾶς Κοσμᾶς παρ' Ἕλλησι, ἐπενόησαν ᾄσματα, καλούμενα κανόνας ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Κοσμᾶς συνέταξεν ἑορτασίμους (ἑτησίους) κανόνας, οἵτινες εἶναι πολλῷ τερπνότεροι τῶν ᾀσμάτων τοῦ Κυρίνου». Δῆλον δ' ὅτι οἱ λόγοι τοῦ Βὰρ—Ἑβραίου περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν κανόνων τῶν συγχρόνων τοῦ Ἐδέσσης Ἰακώβου καὶ Γεωργίου τοῦ Ἀράβων δὲν πρέπει νὰ ληφθῶσιν ὑπὸ αὐστηρὰν καὶ κυρίαν σημασίαν. Ἐκ τῶν λόγων ὅμως αὐτοῦ δηλοῦται ὅτι ἡ Ὀκτώηχος τοῦ ἱεροῦ Δαμασκηνοῦ ὑπῆρχε γνωστὴ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Συρίας εὐθὺς μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ Ἰακώβου, ζῶντος ἔτι τοῦ ἱεροῦ Δαμασκηνοῦ. Pfeiffer Assemanishe Biblioth. s. 35. 158. 159. 161. 162. 164.

[1]) Gerbertus de cantu. s. t. i. p. 368, 369. t. 2. p. 21. Κάρολος ὁ Μέγας λίαν ἐν γένει εἰργάσθη περὶ εἰσαγωγῆς τῆς ἑλληνικῆς μορφώσεως ἐν τῇ Δύσει καὶ παρελάβανεν εἰς τὰς σχολὰς αὐτοῦ ἕλληνας διδασκάλους· μετ' αὐτὸν ὅμως ἐπέπεσε ζοφερωτάτη ἀχλὺς καθ' ὅλην τὴν Δύσιν.

σκηνοῦ σχετικῶς πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ὑμνῳδίαν ἐκφέρομεν ἐφεξῆς καὶ παρατηρήσεις τινὰς περὶ τῶν ᾀσμάτων αὐτοῦ, ὡς φιλολογικῶν προϊόντων.

(Ἕπεται τὸ τέλος.)

ΠΕΡΙ ΔΗΜΕΥΣΕΩΣ ΕΙΤΕ ΕΚΛΑΙΚΕΥΣΕΩΣ

ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑΚΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ ΠΑΡΑ ΤΟΙΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΙΣ.

(Συνέχεια· ἴδε ἀριθμ. 37).

Ἡ ἐπικράτησις αὕτη τῶν μοναχικῶν ἰδεῶν ἐπήνεγκεν ἀντίδρασιν παρὰ τῇ λοιπῇ κοινωνίᾳ, ἥτις ἐν τέλει ἀνεφάνη καὶ ὑπερίσχυσεν ἐπὶ Νικηφόρου τοῦ Πατρικίου (802—811). Οὗτος παρεδέχετο μὲν τὰ ἀξιώματα καὶ τὰς διατάξεις τῆς Ζ' οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἀλλὰ δὲν ἦτο καὶ θαυμαστὴς τοῦ μοναχικοῦ βίου, οὐδὲ ἠνείχετο τὴν τοῦ κλήρου ἐπὶ τῆς πολιτείας ἐπιῤῥοήν. Οἱ μοναχοὶ ὅμως ἀποθρασυνθέντες ἅπαξ οὐδ' αὐτὴν τὴν ἀόριστον καὶ χλιαρὰν πολιτικὴν διαγωγὴν τοῦ αὐτοκράτορος ἤθελον ν' ἀνεχθῶσιν· ὅθεν ἤρξαντο κατὰ πάντα τρόπον νὰ ταράττωσι τὴν πολιτείαν, ν' ἀπειλῶσι τὸν πατριάρχην, νὰ ὑβρίζωσι φανερῶς τὰ μέλη, τὰ ἀπαρτίζοντα τὴν τότε συγκροτηθεῖσαν τοπικὴν Σύνοδον, πρὸς λύσιν ἐκκρεμῶν ζητημάτων συγγενείας, νὰ ὑποκινῶσι στασιαστικὰ κινήματα καὶ νὰ διαπράττωσιν ἐν τέλει πολλὰ, ἅτινα οὔτε τὸ σχῆμα αὐτῶν οὔτε καὶ αὐτὴ ἡ ἀνθρωπίνη φρόνησις ἐπιδοκιμάζει. Εἰς πάντα ταῦτα ἐπὶ κεφαλῆς ἐπήρχοντο οἱ μοναχοὶ τῆς μονῆς τοῦ Στουδίου, ἀρχηγὸν ἔχοντες τὸν περιβόητον ἐπὶ ἰσχυρογνωμοσύνῃ Θεόδωρον. Φυσικὴ συνέπεια ὑπῆρχε τότε νὰ διαλυθῇ ἡ μονὴ αὕτη, ὅπερ καὶ διέταξεν ὁ αὐτοκράτωρ, ὡς παρεκτραπεῖσα τοῦ ἀρχικοῦ αὐτῆς σκοποῦ καὶ προορισμοῦ· μεθ' ὃ ἐπεζήτησεν ὁ αὐτοκράτωρ ὅπως, ἐφ' ὅσον δυνατὸν, εἰσιώσῃ καὶ τοὺς μοναχοὺς πρὸς τοὺς λοιποὺς πολίτας ἐνώπιον τοῦ νόμου, ἀφαιρῶν ἀπ' αὐτῶν τὰ προνόμια, ἅτινα ἐκέκτηντο. Ἔθρισε λοιπὸν α') νὰ ὑποβάλλωνται τὰ τῆς Ἐκκλησίας εἰς πάντας τοὺς συνήθεις φόρους, ἑνῷ πρότερον εἰς ἕνα μόνον, τὸν ἔγγειον, β') ἀπὸ πολλῶν μοναστηρίων ἀφῃρέθησαν τὰ πλεονάζοντα κτήματα καὶ γ') ὅταν στρατὸς διέρχηται δι' ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων, διετάχθη νὰ διατρέφηται ἐκ τῶν προσόδων αὐτῶν. Αἱ διατάξεις αὗται, ὡς ἦτο ἐπόμενον, οὐ μόνον δὲν ἐφάνησαν ἐλάρεστοι, ἀλλὰ καὶ δριμεῖαν ἐξήγειραν τὴν ὀργὴν καὶ τὸ μῖσος τῶν μοναχῶν κατὰ τοῦ διατάξαντος αὐτάς. Συνωμοσία τις, γενομένη πρὸς δολοφονίαν τοῦ αὐτοκράτορος, ἀνεκαλύφθη ἀποτυχοῦσα, ἀποδείξασα μόνον ποῦ τὸ θράσος δύναται νὰ ὁδηγήσῃ τὸν ἄνθρωπον, ἔστω καὶ μοναχὸν, ἑνῷ ὁ ἀτυχὴς αὐτοκράτωρ ἔπιπτε μετ' ὀλίγον ἐν Βουλγαρίᾳ, ἀγωνιζόμενος κατὰ τοῦ κοινοῦ ἁπάντων ἐχθροῦ, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ ἐπιτύχῃ τῆς ἡσυχίας τοῦ τάφου. Ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ, ἀφοῦ ἔμεινεν ἡμέρας τινὰς ἐπὶ ξύλου πρὸς θριάμβου ἔνδειξιν, κατόπιν, ἀργύρῳ περιδεθεῖσα, ἐχρησίμευσεν ὡς ποτήριον εἰς τὸν ἄγριον αὐτοῦ νικητήν.

Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Σταυράκης, πληγωθεὶς καὶ αὐτὸς ἐν τῇ μάχῃ, ὀλίγους μῆνας ἐβασίλευσεν, ὃν διεδέξατο Μιχαὴλ Α' ὁ Κουροπαλάτης καὶ Ῥαγκαβῆς (811—813). Οὗτος, κατεπτοημένος ἐκ τοῦ ἀτυχήματος τοῦ Νικηφόρου καὶ φοβούμενος τὴν τῶν μοναχῶν ὀργὴν, συγκατένευσεν ὅπως ἀνακτήσωνται οὗτοι πάντα τὰ ἀφαιρεθέντα προνόμια. Ὁ κόμπος τότε τῶν μοναχῶν ἐπὶ τούτῳ καὶ ἡ πεποίθησις εἰς τὴν ἰσχυρογνωμοσύνην αὐτῶν ὑπερέβη τὰ ὅρια. Ὁ Μιχαὴλ ἐγκαίρως συνειδὼς τὴν ἀδυναμίαν περὶ τὸ κυβερνῆσαι κράτος, οὐτωσὶν ἐξωτερικῶς μὲν ἀπειλούμενον, ἐσωτερικῶς δὲ διαταραττόμενον, παρεχώρησε τὸν θρόνον εἰς τὸν στρατηγὸν Λέοντα Ε', τὸν Ἀρμένιον, ὅστις ἐστέφθη τῇ 11 ἰουλίου (813—820).

Οὗτος ἠσπάσατο τὰ δόγματα τῶν εἰκονομάχων, ἀλλὰ δὲν ἐδείχθη καὶ λίαν βίαιος· ὁπωσδήποτε ὅμως ἀνεφάνη αὐτοκράτωρ ἐπαινούμενος καὶ διὰ τὰς στρατιωτικὰς καὶ διὰ τὰς διοικητικὰς αὐτοῦ ἀρετάς. Μάρτυς τούτου ἀληθέστατος ὁ πατριάρχης Ταράσιος, ὅστις καίπερ ἐκβληθεὶς καὶ ἐξορισθεὶς ὑπ' αὐτοῦ, ἐν τούτοις μαθὼν ὅτι ἀπέθανεν εἶπεν· ἐν τῷ Λέοντι τὸ κράτος, καίτοι ἀσεβεῖ, ἀπώλεσεν ἕνα τῶν μεγάλων αὐτοῦ προασπιστῶν.

Τὸν Λέοντα ἐδολοφόνησεν ἀσεβέστατα ἐντὸς τοῦ ἀνακτορικοῦ ναοῦ κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῶν Χριστουγέννων ὁ Μιχαὴλ, ὅστις, καταδικασθεὶς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος, ὡς ἔνοχος ἐσχάτης προδοσίας, νὰ καῇ ζῶν τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἐσώθη διὰ πρεσβειῶν τῆς αὐτοκρατείρας Θεοδοσίας, ἥτις κατόπιν ἐνεκλείσθη εἰς μοναστήριον, ἀφοῦ πρὸς τῇ λύπῃ ἣν ἔλαβεν ἐπὶ τῷ οἰκτρῷ τέλει τοῦ συζύγου αὐτῆς, οὐκ ὀλίγα ἐδοκίμασεν ἰδοῦσα τὰ τέσσαρα τέκνα αὐτῆς πρὸ τοῦ νὰ καρῶσι μοναχοὶ εὐνουχιζόμενα καὶ ἐξ αὐτῶν τὸ ἓν ἀποθνῆσκον ἕνεκα τούτου. Ὁ Μιχαὴλ Β' οὗτος, ἐπικαλούμενος Τραυλὸς (820—829), κατήγετο ἐξ Ἀμορίου τῆς ἄνω Φρυγίας, ἔνθα κατῴκουν Ἀθίγγανοι. Κατέστη μοναδικὸς διὰ τὴν ἀσέβειαν, ἀδιαφορίαν, εἰρωνείαν καὶ ἀπιστίαν πρὸς πάντα τὰ ἱερὰ καὶ τὰ ὅσια· οὐδεὶς ἠδυνήθη νὰ ἐννοήσῃ τίνα δοξασίαν θρη-

σκευτικὴν ἐπρέσβευε· τὸ βέβαιον ὅμως εἶναι ὅτι οὔτε τούτους, οὔτε ἐκείνους ἤθελε νὰ ἀκούσῃ. Ἡ ἐπιφυλακτικότης δὲ αὕτη καὶ ἡ ἀδράνεια δὲν ἐγένετο καταφανὴς μόνον ἐν τῇ θρησκείᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ διοικήσει τοῦ κράτους. Ἐπ' αὐτοῦ ὀλίγοι Ἄραβες, ἐπὶ τεσσαράκοντα ἐπιθαίνοντες γαλερῶν ἐξ Ἱσπανίας, κατέκτησαν τὴν Κρήτην.

Τὸν Μιχαὴλ διεδέχθη ὁ Θεόφιλος (829—842). Οὗτος ἦτο ὅλως ἀντιθέτου χαρακτῆρος· ὀξὺς λίαν καὶ ὀργίλος, περὶ πάντων ἐζήτει νὰ σκεφθῇ καὶ νὰ ἐνεργήσῃ· ἐπαινεῖται ὡς λίαν φιλοδικαίου χαρακτῆρος. Παῖδα ἀνέθρεψεν αὐτὸν ὁ σοφὸς Ἰωάννης ὁ Γραμματικός, ὁ μετὰ ταῦτα γενόμενος πατριάρχης, γνωστὸς δὲ διὰ τὰς ἀνεξαρτήτους αὐτοῦ τάσεις καὶ πρωτοτύπους ἰδέας, ἐξ ὧν δὲν ἠμέλησε νὰ μεταδώσῃ καὶ εἰς τὸν παρ' αὐτοῦ ἐκπαιδευόμενον παῖδα Θεόφιλον. Τῷ 833 διέταξεν οὗτος τὴν ἔξωσιν πάντων τῶν μοναχῶν ἐκ τῶν μοναστηρίων τῶν ἐν ταῖς πόλεσιν ἱδρυμένων· ἐδήμευσε τὰς περιουσίας αὐτῶν καὶ ἀφιέρωσεν αὐτὰς ὑπὲρ διαφόρων φιλανθρωπικῶν σκοπῶν.

Θανόντος αὐτοῦ τῷ 842, ἔμεινεν ἐπὶ τοῦ θρόνου ἡ χήρα αὐτοῦ Θεοδώρα μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς Μιχαὴλ τοῦ Γ' (842—867). Ἡ Θεοδώρα κατήγετο ἐξ Ἀθηνῶν· γνωστὸν δὲ τὸ περιστατικόν, καθ' ὃ αὕτη μὲν ἕνεκα τῆς καλλονῆς αὐτῆς ἐδέχθη παρὰ τοῦ Θεοφίλου τὸ μῆλον, τὴν χεῖρα αὐτοῦ καὶ τὸν θρόνον, διεκρίθη δὲ ἐπὶ τῇ εὐφυΐᾳ τοῦ πνεύματος αὐτῆς ἡ Εἰκασία. Ἡ σύζυγος τοῦ Θεοφίλου ὅλως ἀντιθέτους ἰδέας ἔτρεφε περί τε τῆς λατρείας τῶν εἰκόνων καὶ τῶν ἀντιπροσώπων αὐτῆς, τῶν μοναχῶν. Ὑπῆρξεν εὐτυχής, διότι τὸ ὄνομα αὐτῆς συνεδέθη μετὰ τῆς ὁριστικῆς ἀναστηλώσεως τῶν εἰκόνων καὶ καταλύσεως τῆς εἰκονομαχίας· ἐπὶ τούτῳ εἶχε συγκαλέσει τοπικὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει Σύνοδον. Ἐκτὸς τούτου ἡ Θεοδώρα ἐξηφάλισε τὴν ἐκκλησιαστικὴν καὶ μοναστηριακὴν περιουσίαν καὶ ἠνέῳξε τὰ διαλυθέντα μοναστήρια. Οἱ μοναχοὶ ἀνυψωθέντες νῦν καὶ ἰσχύσαντες, εἴ πέρ ποτε, δυστυχῶς ἐξέκλιναν εἰς πολλὰς ἐκδικήσεις, ὅλως ἀναξίας αὐτῶν, καὶ ὡς ἐκ τῆς θέσεως καὶ ὡς ἐκ τοῦ σχήματος. Τούτων μία εἶναι ἡ βάρβαρος διαγωγή, ἣν ἐπεδείξαντο κατὰ τοῦ πρώην πατριάρχου Ἰωάννου τοῦ Γραμματικοῦ, ὃν, μαστιγώσαντες πρότερον, κατόπιν ζῶντα ἐνετείχισαν, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι εἶχεν ἐξορύξει ἐπὶ εἰκονομαχίας τοὺς ὀφθαλμοὺς μιᾶς εἰκόνος. Ἡ μερὶς τῶν μοναχῶν προστάτην αὐτῆς πρόθυμον καὶ ἀρχηγὸν ὑποχείριον εἶχε τὸν πατριάρχην Ἰγνάτιον.

Ὁ υἱὸς τῆς Θεοδώρας Μιχαὴλ Γ', ὁ στιγματισθεὶς ὑπὸ τῆς ἱστορίας διὰ τοῦ ἐπιθέτου Μέθυσος, ἦν ὅλως ἐναντίας φύσεως πρὸς τὸ ἐπικρατοῦν τότε πνεῦμα τοῦ μοναχικοῦ βίου. Ἀκόλαστος ὑπὲρ τὸ δέον καὶ διεφθαρμένος εἰς τὸ ἄκρον, διεκωμῴδει καὶ περιέπαιζεν οὐ μόνον τὸ μοναχικὸν σύστημα, ἀλλὰ καὶ πάσας τὰς ἱερὰς τελετὰς καὶ τὰ χριστιανικὰ μυστήρια μετ' ἄλλων ὁμοίων συντρόφων. Οὕτω περιήρχετο τὰς ὁδοὺς φέρων στολὴν μητροπολίτου καὶ ἀκολουθούμενος ὑπ' ἄλλων, ὧν βεβαίως ὁ ὑπερέχων κατὰ τὴν διαφθορὰν ἔφερε τὴν τοῦ πατριάρχου στολήν. Ἡ ἀσωτεία αὐτοῦ καὶ ἡ σπατάλη τοῦ δημοσίου πλούτου ὑπάρχει μοναδική. Εἶχε μανίαν νὰ βαπτίζῃ τὰ τέκνα τῶν ἐν τῷ Ἱπποδρόμῳ ἡνιόχων καὶ νὰ χαρίζῃ εἰς αὐτὰ τοὐλάχιστον τεσσαράκοντα λίτρας χρυσοῦ (60,000 φρ.). Ὅθεν πρὸς τοῦτο, καταναλωθέντος τοῦ ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτοῦ συναχθέντος ἐν τῷ αὐτοκρατορικῷ ταμείῳ πλούτου, ἐδέησε νὰ χωνευθῶσι καὶ καὶ μεταποιηθῶσιν εἰς νομίσματα πολλὰ τῶν ἐν τῷ παλατίῳ ἀριστοτεχνημάτων ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου. Τοιαύτης κακῆς διαγωγῆς ἐπάξιον ἐπῆλθεν αὐτῷ τὸ τέλος.

Ἐν γένει ἡ τότε ἠθικὴ κατάστασις τῆς κοινωνίας παρέχει τι τὸ περίεργον. Ὁ Καῖσαρ Βάρδας, θεῖος πρὸς μητρὸς τοῦ αὐτοκράτορος, ὀργισθεὶς κατὰ τοῦ πατριάρχου Ἰγνατίου, ἀπαγορεύσαντος αὐτῷ τὴν τῶν μυστηρίων κοινωνίαν, ἕνεκεν ἀτακτημάτων τοῦ βίου, ἐκβάλλει αὐτὸν καὶ προσκαλεῖ διάδοχον τὸν Φώτιον, τέως γραμματέα τοῦ αὐτοκράτορος. Ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις τὸ ἀπὸ λαϊκοῦ προχειρίζεσθαί τινα εἰς πατριάρχην δὲν γίνεται, τότε ὅμως συχνάκις ἐπανελαμβάνετο· οὕτω πρὸ τοῦ Φωτίου ἀπαντῶμεν τὸν Ταράσιον καὶ τὸν Νικηφόρον. Δέον δὲ νὰ σημειώσωμεν ὅτι καὶ οἱ τρεῖς οὗτοι ἐν δυσχερέσι τῇ Ἐκκλησίᾳ περιστάσεσι προσκληθέντες ἐπιτυχῶς καὶ ἀξιομιμήτως τὸ σκάφος αὐτῆς διεκυβέρνησαν, καὶ τοιούτῳ τρόπῳ οὐ μόνον ἐν τῇ ἱστορίᾳ καθόλου ἐπίσημον κατέλαβε τὸ ὄνομα αὐτῶν θέσιν διὰ τὰς περικοσμούσας αὐτοὺς ποικίλας φυσικὰς καὶ ἐπικτήτους ἀρετάς, ἀλλὰ καὶ ἡ μνήμη αὐτῶν ἀγαστὴ καὶ τιμία ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας παρεδόθη τοῖς μεταγενεστέροις. Ἕνεκα τῶν δυσχερειῶν, ἃς παρεῖχε τῷ Φωτίῳ ὁ ἀποβληθεὶς Ἰγνάτιος καὶ τὸ κόμμα αὐτοῦ, συνεκάλεσεν οὗτος τῷ 861 Σύνοδον οἰκουμενικὴν, προεδρευομένην ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ πάπα· ἐν αὐτῇ ὁ Ἰγνάτιος ἐδικάσθη, κατεδικάσθη καὶ καθῃρέθη· κατεδίκασεν ἔτι αὕτη τοὺς εἰκονομάχους καὶ ἐπεκύρωσε τὰς τῆς Ζ' ἀποφάσεις· ἐν τέλει δὲ ἐράνη λίαν αὐστηρὰ πρὸς τὸ μοναχικὸν σύστημα, περιορίσασα τὴν ἀχαλίνωτον

τάσιν πρὸς τὸν μοναχικὸν βίον, τὰς ὑπὸ τὸ πρόσχημα αὐτοῦ καταχρήσεις καὶ τὸν ὑπεραυξηθέντα ἀριθμὸν τῶν ἀνδρικῶν μοναστηρίων. Οἱ κανόνες οἱ ἐπὶ τούτῳ μαρτυροῦσιν ὅτι οὐκ ὀλίγην ἐπιῤῥοὴν ἐξήσκησε τὸ γόνιμον ἐκεῖνο καὶ φιλελεύθερον πνεῦμα τοῦ Φωτίου ἐπὶ τῶν συνταξάντων, ἂν μὴ συντάκτην παραδεχθῶμεν αὐτὸν τοῦτον, ὡς ἐκ τοῦ ὕφους τῆς γλώσσης αὐτῶν πᾶς τις ἐκ πρώτης ὄψεως παραδέχεται. Κατὰ τὸν α' κανόνα οὐδεὶς δύναται νὰ ἀνεγείρῃ μοναστήριον ἄνευ τῆς ἀδείας τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου, ὅστις ἔχει τὴν ἄμεσον ἐποπτείαν καὶ ἐπιτήρησιν· ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ ἐπίσκοπος περιορίζεται ἔτι πρὸς τοῦτο, ὅταν πρὸς τὸ οἰκοδομῆσαι λαμβάνῃ τὰ ἀναγκαῖα ἐκ τῶν χρημάτων τῆς ἐπισκοπῆς· κατὰ τὸν β' κανόνα οὐδεὶς εἰσάγεται εἰς τὸ μοναχικὸν σύστημα ἄνευ εἰδικοῦ προσώπου, μέλλοντος νὰ ἐγγυηθῇ ὅτι πράγματι θὰ ἐξακολουθήσῃ οὗτος ἐν τῇ μονῇ τὸν ὑπόλοιπον αὐτοῦ χρόνον· κατὰ τὸν γ' κανόνα ἀπηγορεύθη αὐστηρῶς ἡ τῇδε κἀκεῖσε περιπλάνησις τῶν μοναχῶν· κατὰ τὸν δ', διὰ τῆς ποινῆς τοῦ ἀφορισμοῦ τιμωρεῖται καὶ στιγματίζεται ἡ τῶν μοναχῶν ἀκολασία· κατὰ τὸν ε', καταδικάζονται αἱ ἄκριτοι καὶ ἀδοκίμαστοι κουραί, τοῦ χρόνου τῆς δοκιμασίας ὁρισθέντος τριετοῦς. Αἱ αὐστηραὶ αὗται διαταξεις μαρτυροῦσι πόσον ἐξέπεσε τῆς ἀρχικῆς ἁγνότητος καὶ ἁγιότητος ὁ μοναχικὸς βίος καὶ τὸ χεῖρον εἰς ποῖον βάθος διαφθορᾶς καὶ κακίας ἐβυθίσθη.

Ἡ μερὶς τοῦ Ἰγνατίου, ἐν ᾗ πάντες οἱ μοναχοὶ, συνεσωματώθη ὅλη κατὰ τοῦ Φωτίου, ἕνεκα τῶν διαταξεων τούτων. Ὅτε δὲ μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Μιχαὴλ Βασίλειος ὁ Μακεδὼν ἀνέβη τὸν θρόνον (867—886), ὅπως συγκαλύψῃ τὸ ἔγκλημα αὐτοῦ καὶ στερεωθῇ ἐπὶ τῆς ὑψίστης ταύτης θέσεως, ἐθεώρησεν, ὡς καὶ πᾶς τις, φρόνιμον νὰ περιποιηθῇ τὴν ἰσχύουσαν ταύτην τοῦ Ἰγνατίου μερίδα· ὅθεν καὶ ἀποπέμπει ἐκ τῶν πατριαρχείων τὸν Φώτιον, ἐνῷ κατόπιν, παρελθούσης τῆς ἀνάγκης ταύτης, ἔδειξε πόσον ἐξετίμα αὐτὸν προσλαβὼν παιδαγωγὸν εἰς τὰ ἴδια τέκνα.

Τὸ σύστημα τῶν μοναχῶν ἦτο τότε, ὡς ἐδείχθη, παντοδύναμον· μετ' αὐτοῦ καὶ πᾶς ὁ λαὸς, διότι ἐθεώρει τοὺς μοναχοὺς ὡς προκινδυνεύσαντας καὶ παθόν-ὑπὲρ τοῦ ἀναλλοιώτου τῶν χριστιανικῶν δογμάτων κατὰ τοὺς χρόνους τῆς εἰκονομαχίας. Ὅθεν ὁ Βασίλειος εἰς τὴν γενικὴν ταύτην περὶ τῶν μοναχῶν ὑπόληψιν ὑπείκων, δὲν ἠδύνατο νὰ μὴ φανῇ καὶ αὐτὸς εὔνους αὐτοῖς· οὕτως ἐν τοῖς νομοθετικοῖς αὐτοῦ ἔργοις, τῷ τε Προχείρῳ καὶ τῇ Ἐπαναγωγῇ ἀποκατέστησε καὶ ἐπεκύρωσε πάντα τὰ ἀρχαῖα προσωπικὰ καὶ πραγματικὰ ὑπὲρ αὐτῶν προνόμια καὶ τὰς ἀτελείας.

Ἡ διαγωγὴ αὕτη ἐν τῇ νομοθεσίᾳ τοῦ Βασιλείου, καίπερ ἀντίθετος τῆς τῶν εἰκονομάχων βασιλέων καὶ ἑπομένως ἀρεστὴ εἰς τὸ πλῆθος, δὲν ἦτο ὅμως καὶ ἡ συμφέρουσα εἰς τὸ κράτος· μία παροδικὴ καὶ ἀλόγιστος ἀπαίτησις τῆς κοινωνίας δὲν ἠδύνατο νὰ δικαιολογήσῃ αὐτήν. Ὅθεν καὶ μετὰ ταῦτα βλέπομεν αὐτοκράτορά τινας συναισθανομένους τοῦτο καὶ ἐπανερχομένους εἰς τὸ πνεῦμα καὶ τὰς σκέψεις τῶν εἰκονομάχων βασιλέων. Οὕτω Νικηφόρος ὁ Φωκᾶς (963—969) διαφόρους ἐξέδωκε περιοριστικὰς διατάξεις· ἀπηγόρευσε τὴν ἄνευ ἀδείας καὶ κατ' ἀρέσκειαν ἀνέγερσιν μονῶν· περιώρισε τὰς πρὸς τὰ μοναστήρια δωρεὰς καὶ ἀφῄρεσεν ἐκ πολλῶν τὴν διαχείρισιν τῶν κτημάτων αὐτῶν.

Μετὰ τοῦτον Ἰσαάκιος ὁ Κομνηνὸς, ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας ταύτης (1057—1060), εὑρὼν τὰς μὲν κατεπειγούσας καὶ σπουδαίας ἀνάγκας τοῦ κράτους παρορωμένας, ἐξαντλούμενον δὲ τὸν δημόσιον πλοῦτον εἰς δωρεὰς, ἀνεγέρσεις καὶ δαπάνας ὑπὲρ τῶν μοναστηρίων ἄνευ ἐπιφυλάξεως καὶ ἐξαιρέσεως, κατήργησε πολλὰς τῶν ἐπὶ τούτῳ τῶν προκατόχων αὐτοῦ διατάξεις· ἐξελαίκευσε πλεῖστα μοναστήρια, ἀφεὶς μόνον τὰ ἱκανὰ ὅπως διατηρηθῶσιν εὐσχήμως. Τὰς πράξεις ταύτας τοῦ αὐτοκράτορος οὐ μόνον δὲν εὗρε κατακριτέας, ἀλλὰ μάλιστα καὶ ἐπῄνεσεν ἡ νοήμων μερὶς τότε, ὡς μαρτυρεῖ ὁ ἱστορικὸς Ἰωάννης ὁ Σκυλίτσης. Ὅπως ὅμως καὶ ἄλλοτε ὁ πολὺς ὄχλος καὶ ὁ κλῆρος ἐπὶ κεφαλῆς ἔχοντες Μιχαὴλ τὸν Κηρουλάριον, τὸν τότε πατριάρχην, ἐθεώρησαν τὰ διαταχθέντα ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος ὡς ἱεροσυλίαν, καὶ τοσαύτη ἀντίδρασις ἀνεπτύχθη, ὥστε ἐν μέρει μόνον ἐξετελέσθησαν ταῦτα. Ὁ πατριάρχης μάλιστα, ὀξὺς φύσει καί πως αὐθάδης, δημοσίᾳ ἔλεγεν ἐπὶ τούτῳ περὶ τοῦ αὐτοκράτορος· «Ἐὼ σὲ ἔφκιασα, φοῦρνέ μου, ἐὼ καὶ σὲ χαλάσω», ἐκφοβίζων αὐτὸν ὅτι, καθὼς συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀνάρρησιν αὐτοῦ, οὕτω δύναται νὰ καταῤῥίψῃ αὐτόν. Τὴν δὲ κατ' αὐτοῦ δυσμένειαν τοῦ αὐτοκράτορος οὐχὶ μόνον τοῦτο διέθρεψεν, ἀλλὰ καὶ ἄλλαι τινὲς ἄλογοι ὅλως καὶ ἀνοίκειοι ὀρθοδόξῳ ἱεράρχῃ ἀξιώσεις. Οὗτος ἀνεκήρυττε δημοσίᾳ ὅτι ἡ τοῦ αὐτοκράτορος θέσις εἶναι ὑποδεεστέρα τῆς τοῦ πατριάρχου· ὅθεν καὶ πρὸς ὑλικωτέραν ἀπόδειξιν τούτου, ἐφόρει πέδιλα κοκκοβαφῆ. Τοιοῦτος πατριάρχης δὲν ἠδύνατο νὰ μένῃ ἐπὶ πολὺ ἐν Βυζαντίῳ ἀνεκτὸς, ἐκβληθεὶς λοιπὸν ἀποπέμπεται ἐξόριστος εἰς Προκόννησον. Διάδοχος αὐτοῦ προχειρίσθη Κωνσταντῖνος ὁ Λειχούδης. Τὴν

ἐκλογὴν αὐτοῦ ταύτην ὡς πατριάρχου ἐξεμεταλλεύθη ὁ αὐτοκράτωρ ὑπὲρ τῶν τοῦ κράτους συμφερόντων, ὡς ἐξῆς, ὅθεν γίνεται δῆλον πόσον ἀνίσχυροι ἦσαν οἱ αὐτοκράτορες καὶ εἰς ὁποῖα μέσα ἠναγκάζοντο νὰ καταφεύγωσιν οἱ κηδόμενοι πράγματι τῶν κοινῇ συμφερόντων. Ὁ Κωνσταντῖνος Λειχούδης διετέλεσεν ὑπουργὸς Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου (1042—1054), ὑπὸ τὴν δυσμένειαν οὗτινος πεσὼν, διωρίσθη πρωτοβελίσιμος καὶ σκευοφύλαξ ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ αὐτοκράτορος ἐγερθείσῃ καὶ πλουσίως προικοδοτηθείσῃ μονῇ τῶν Μαγγάνων. Ὁ Ἰσαάκιος, ἐπιδιώκων τὴν κατάλυσιν τῶν προνομίων τῆς μονῆς ταύτης, ἐζήτησε πολλάκις ἀλλὰ μάτην νὰ παραδώσῃ αὐτῷ ὁ Λειχούδης τοὺς τίτλους αὐτῶν. Ὅτε λοιπὸν ἐνεκρίθη ὁ διορισμὸς αὐτοῦ ὡς πατριάρχου, ὁ αὐτοκράτωρ προσκαλέσας αὐτὸν ἐν μυστικῇ συνεντεύξει ὑπέδειξεν ὅτι, συνεπείᾳ σπουδαίας κατηγορίας κατ' αὐτοῦ, εὑρίσκεται εἰς μέγιστον κίνδυνον, ὅτι οὐδεὶς ἢ μόνος ὁ αὐτοκράτωρ δύναται νὰ λυτρώσηται αὐτὸν ἐκ τούτου, καὶ ὅτι πρὸς τοῦτο πρέπει νὰ τελέσῃ τὴν αἴτησιν τοῦ αὐτοκράτορος, δηλαδὴ παραδίδων αὐτῷ τοὺς τίτλους τῶν προνομίων τῆς μονῆς τῶν Μαγγάνων· καὶ τῳόντι τὸ ποθούμενον ὑπὸ τοῦ Ἰσαακίου ἐτελέσθη οὕτως.

(Ἕπεται τὸ τέλος).

ΠΡΟΒΙΒΑΣΤΙΚΗ ΣΤΑΘΜΕΥΣΙΣ

ΤΩΝ ΟΡΓΑΝΙΚΩΝ ΟΝΤΩΝ ΑΝΑ ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟΝ ΤΗΣ ΓΗΣ—ΚΕΝΤΡΑ ΕΜΦΑΝΕΙΑΣ—Η ΑΡΧΙΚΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΕΠΑΥΛΙΣΙΣ.

Πρὶν ἢ παρατείνωμεν περαιτέρω τὸν λόγον, προσῆκον ἡγούμεθα ν' ἀποδείξωμεν ἐναργέστατα τὴν ἐξῆς ἀλήθειαν, ὅτι οὐδὲν οὔτε ζωτικὸν, οὔτε φυτικὸν εἶδος κατοικεῖ ὡς ὁ ἄνθρωπος ἐπὶ σύμπαταν σχεδὸν τῆς σφαίρας τὴν ἐπιφάνειαν.

Καὶ περὶ μὲν τῶν φυτῶν προκειμένου τὴν ἀκριβεστάτην καὶ πάσης ἀντιρρήσεως ἀνεπίδεκτον ἀπεφήνατο γνώμην ὁ A. Decandolle εἰπὼν ὅτι «οὐδὲν φανερόγαμον φυτὸν ἐπὶ τοῦ συνόλου τῆς γηΐνης ἐπιφανείας ἀνευρίσκεται φυόμενον, μόλις δ' ὁρίστανται 18 εἴδη βλαστάνοντα ἐπὶ ἐδάφους ἴσου περίπου τῷ ἡμίσει τῆς γηΐνης χέρσου, ἀλλ' οὐδὲν δένδρον, οὐδεὶς θάμνος κατέχει μεταξὺ τῶν φυτῶν ἐκείνων τοσοῦτο ἀξιόλογον ἔκτασιν».

Περὶ δὲ τῶν ζώων, μὴ δυνάμενος νὰ ἐξερευνήσω πάντα τὰ γεγονότα, ὅσα πρὸς ἀπόδειξιν τῆς προτάσεως προβάλλονται αἱ ποικίλαι τοῦ ζωϊκοῦ βασιλείου ὁμοταξίαι, ἀρκοῦμαι νὰ παραθῶ λεπτομερείας τινὰς εἰς τὰ πτηνὰ καὶ τὰ θηλαστικὰ ἀναφερομένας.

Στοχαζόμενός τις τὸ εἶδος τῆς ἀπὸ τόπου κινήσεως τῶν πτηνῶν, τεκμαίρεται πάντως ὅτι ἡ ἐπιφάνεια τῆς γῆς, ἐφ' ἧς ταῦτα διαιτῶνται, ἐκτείνεται ἐπὶ μέγιστον· τῳόντι δ' ἀνευρίσκομεν μεταξὺ αὐτῶν εἴδη τινὰ δυνάμενα δικαίως νὰ κληθῶσι κοσμοπολιτικά· καὶ ὅμως δὲν δύνανται κατὰ τοῦτο νὰ ἐξισωθῶσι πρὸς τὸν ἄνθρωπον.

Ἡ ἀγρία περιστερὰ (biset) ἡ πρόγονος τῶν συνανθρωπευομένων ἡμῖν περιστερῶν, ἐνδιαιτᾶται ἀπὸ τῶν μεσημβρινῶν τῆς Νορβηγίας μέχρι τῆς Μαδέρας καὶ τῆς Ἀβυσσινίας, ἀπὸ τῶν Σχετλανδικῶν νήσων μέχρι τοῦ Βορνέου καὶ τῆς Ἰαπωνίας, ἀλλ' οὔτε μέχρι τοῦ ἰσημερινοῦ, οὔτε μέχρι τοῦ πολικοῦ κύκλου ἀφικνουμένη, ἐλλείπει παντάπασιν ἀπό τε τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἀπὸ τῆς Πολυνησίας.

Ὁ ὑπόξανθος γὺψ, κατέχων τὰς εὐκράτους ἅπαντος τοῦ ἀρχαίου κόσμου χώρας, ὑπερβαίνει τὸν ἰσημερινὸν ἐν Ἀφρικῇ καὶ μέχρι τοῦ Εὐέλπιδος καθικνεῖται ἀκρωτηρίου, ἀλλ' οὔτε ἐν ταῖς καθ' ἡμᾶς ἀρκτῴαις χώραις ἀπαντᾷ, οὔτε ἐν Ἀμερικῇ, οὔτε ἐν τῇ Πολυνησίᾳ.

Ἱέραξ ὁ περιοδευτὴς εἶναι τὸ μόνον ἴσως ζῶον τὸ διαιτώμενον ἐπὶ τῆς μᾶλλον ἐκτεταμένης ἐπιφανείας. Οἰκῶν ἐν Ἀμερικῇ, ὡς καὶ ἐν ἁπάσαις ταῖς τε θερμαῖς καὶ ταῖς εὐκράτοις χώραις τοῦ ἀρχαίου κόσμου, λέγεται φθάνων μέχρι τῆς Αὐστραλίας, ἀλλ' οὔτε ἐν τῇ Πολυνησίᾳ οὔτε ἐν ταῖς πολικαῖς ἀπαντᾷ ζώναις.

Μεταξὺ δὲ τῶν θηλαστικῶν τὰ κητοειδῆ διά τε τὴν ὑπερφυᾶ μετακινητικὴν αὐτῶν δύναμιν καὶ τὴν συνέχειαν τῶν θαλασσῶν φαίνονταί πως ἐπιτηδείως πρὸς ἀληθῆ κοσμοπολιτισμὸν ἔχοντα, ἀλλ' ὅμως οὐχ οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα· τοὐναντίον ἅπαντα σχεδὸν τὰ εἴδη ἐνδιαιτῶνται μὲν ἐν χώραις σχετικῶς οὐ μικρὸν περιεστραλμέναις, σπανίως δ' ἀποπειρῶνται ἐκδρομὰς πέραν τῶν ἐθάδων αὐτοῖς ὁρίων. Ὁ κυβερνήτης Manry ἐνόμιζε τὴν κατὰ τὸν ἰσημερινὸν θάλασσαν ὡς ἀνυπέρβλητον πρόσκομμα εἰς τὴν διάβασιν αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ἑτέρου πρὸς τὸ ἕτερον ἡμισφαίριον· ἐν τούτοις δύο ἐξαιρέσεις ἀπὸ τοῦ κανόνος τούτου ἐσημειώθησαν. Γροιλανδική τις μακρόχειρ φάλαινα (megaptera longimana) καὶ πλατυκέφαλός τις (sibaldius) φαίνονται ὑπερβάντα τὸν φραγμὸν τοῦτον καὶ διαπεραιωθέντα ἀπὸ τῶν καθ' ἡμᾶς ὑπερβορείων θαλασσῶν μέχρι τῶν τῆς Εὐέλπιδος ἄκρας καὶ τῆς Ἑλβας.

Καὶ δύνανται μὲν εὐχερῶς πάνυ νὰ ἑρμηνευθῶσιν αἱ ἐξαιρέσεις αὗται ἐκ διαρόρων τυχαίων περιστάσεων, ἀλλὰ καὶ ἂν ὦς τεκμήριον σχετικῶς ἐξαιρετικοῦ κοσμοπολιτισμοῦ ἐκληφθῶσι, πάλιν ἀναμφήριστον διατελεῖ τοῦτο, ὅτι καὶ τὰ διττὰ ταῦτα τῶν κητοειδῶν εἴδη οὐδέποτε ἐν τῷ Εἰρηνικῷ ἀπηντήθησαν ὠκεανῷ.

Ὑπερθεν τῶν κητοειδῶν οὐδὲν εὑρίσκομεν πλέον ἔμψασιν ἔχον κοσμοπολιτισμοῦ ζῶον. Παραλείποντες μάλιστα τὴν Ὠκεανίαν ὁλόκληρον, μόλις διακρίνομεν ὡς εἴδη κοινὰ τῷ τε ἀρχαίῳ καὶ τῷ νεωτέρῳ κόσμῳ δύο ἢ τρία μηρυκάζοντα, μίαν ἄρκτον, ἀλώπεκα μίαν καὶ ἕνα λύκον· ἄλλως δὲ πάντα ταῦτα τὰ εἴδη διαιτῶνται μὲν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐν χώραις ἀρκτῴαις, ἀλλ' ἐλλείπουσιν ἀπὸ τῶν μεσημβρινῶν ζωνῶν ἀμφοτέρων τῶν ἠπείρων.

Ἐπὶ τέλους δὲ οὐδὲ ἓν κἂν εἶδος εἴτε χειροπτέρων εἴτε τετραχείρων οἰκεῖ συνάμα ἐν Ἀμερικῇ τε καὶ ἐν τῷ ἀρχαίῳ κόσμῳ.

Ἐξαιρουμένων τῶν εἰδῶν, ἅπερ, συμπαρακομίζων ὁ ἄνθρωπος ἐν ταῖς ὁδοιπορίαις αὐτοῦ, διέσπειρεν ἀνὰ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς, τά τε ζῶα καὶ τὰ φυτὰ κατέχουσι προφανῶς τὸ φυσικὸν αὐτῶν ἔδαφος, ἐν ᾧ περιλαμβάνεται τὸ κέντρον, πέριξ τοῦ ὁποίου ἀκτινηδὸν ἐσκεδάσθησαν· ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἀποκέντρωσιν ταύτην οὐδὲν αὐτῶν βλέπομεν καταλαβὸν ἔδαφος ἐνοικήσεως ἐπὶ τοσοῦτον εὐρὺ, ὥστε νὰ δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τὸ τοῦ ἀνθρώπου.

Ἤδη ἀποδεχόμενοι ὅτι τὸ ἀνθρώπινον γένος ἐνεφανίσθη πανταχοῦ, ἔνθα εὑρίσκομεν αὐτὸ, χαρακτῆρα δ' ὡς εἰπεῖν κοσμοπολιτικὸν ἀρχέγονον καὶ ἐγγενῆ ἀποδιδόντες αὐτῷ, θὰ ἐποιούμεθα ὑπὲρ αὐτοῦ ἐξαίρετον ἐνιαίαν, ἀντιστρατευομένην ἄντικρυς πρὸς τὰ παρ' ἅπασι τοῖς ἄλλοις ζώοις συμβαίνοντα πράγματα· ἀλλ' ἡ εἰς τοιοῦτο συμπέρασμα ἄγουσα ὑπόθεσις ἀδύνατον νὰ γείνῃ ἀποδεκτὴ, ἅτε ἀσυμβίβαστος οὖσα πρὸς τὰ ἐκ τῆς παρατηρήσεως πορίσματα· ὥστε ἐὰν ὁ ἄνθρωπος διαιτᾶται νῦν πανταχοῦ γῆς, ἀποδοτέον τὴν ἱκανότητα ταύτην οὐδαμοῦ, ἀλλ' ἢ εἰς μόνην τὴν διανοητικὴν αὐτοῦ δύναμιν καὶ τὴν ἔμφυτον χειροτεχνίαν.

Τὸ συμπέρασμα τοῦτο καὶ αὐτοὶ οἱ τὸ πολυγενὲς τοῦ ἀνθρώπου πρεσβεύοντες ἐξ ἀνάγκης ὀφείλουσι ν' ἀποδεχθῶσιν, εἰ μή τι ἄρα σκοποῦσι νὰ ἐκκρούσωσιν, ὡς ἀνεφαρμόστους δῆθεν παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ, τοὺς νόμους τῆς τε ζωολογικῆς γεωγραφίας καὶ τῆς βοτανικῆς.

Τῳόντι δὲ ἐφ' ὅσον καὶ ἂν ἐπολλαπλασίασαν τὰ κατ' αὐτοὺς ἀνθρώπινα εἴδη, ἅμα ὡς ἠσχολήθησαν μικρὸν ὅσον περὶ τὴν φυσικὴν ἱστορίαν, ἠναγκάσθησαν διὰ τέλους νὰ συμπεριλάβωσι ταῦτα ἐν ἑνὶ καὶ μόνῳ γένει· ἀλλ' ὅ,τι ἡμεῖς ἔρθημεν εἰπόντες περὶ τῶν εἰδῶν, τοῦτο ἐπίσης καὶ περὶ τῶν γενῶν ἐφαρμόζεται.

Ἡ οἰκητήριος ἐπιφάνεια εὑρύνεται βεβαίως καὶ, ἐπὶ παραδείγματι, γένη μέν τινα τῶν κητοειδῶν τῶν δελφίνων καὶ τῶν γροιλανδικῶν φαλαινῶν κατὰ πάσας ἀπαντῶσι τὰς θαλάσσας, μεταξὺ δὲ τῶν χερσαίων θηλαστικῶν παρά τε τοῖς σαρκοβόροις καὶ τοῖς μηρυκάζουσι γένη τινὰ διαιτῶνται μᾶλλον ἢ ἧττον καθ' ἅπαντα τὸν ἀρχαῖον καὶ νέον κόσμον, ἀλλ' ἐλλείπουσιν ὅμως πάντα ἀπὸ τοῦ μεγίστου τῆς Ὠκεανίας μέρους. Πλὴν δὲ τούτου, καθόσον οἱ τόποι ἐξαίρονται ἐπὶ τὸ τελειότερον, κατὰ τοσοῦτον ὁ ἀριθμὸς τῶν γενῶν, τῶν κατεχόντων τὰς εὐρυτάτας οἰκητηρίους περιφερείας βαθμιαίως μειοῦται. Τὰ τὴν ῥῖνα ἀπερικάλυπτα χειρόπτερα περιλαμβάνουσι γένη τινὰ κοινὰ τῷ τε ἀρχαίῳ καὶ τῷ νεωτέρῳ κόσμῳ, δὲν συμβαίνει ὅμως τοῦτο παρὰ τοῖς μεμβρανοσκεπέσι τὴν ῥῖνα χειροπτέροις, παρ' οἷς, ὡς καὶ παρὰ τοῖς τετραχείροις, οὐδὲ ἓν κἂν ὑπάρχει γένος οἰκοῦν συνάμα ἔν τε Ἀμερικῇ καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἠπείρῳ.

Οἱ τὸ πολυγενὲς ἄρα τοῦ ἀνθρώπου πρεσβεύοντες ὀφείλουσι ν' ἀποδεχθῶσιν ὅτι τὰ εἴδη, ἐξ ὧν συνιστῶσι τὸ κατ' αὐτοὺς ἀνθρώπινον γένος δὲν ἠδυνήθησαν νὰ λάβωσι γένεσιν πανταχοῦ, ἔνθα ἀνευρίσκονται ἄνθρωποι σήμερον, εἰ μὴ ἄρα προτίθενται νὰ δηλώσωσιν ὅτι τὸ ἀνθρώπινον γένος ὑπερφυᾶ ἀπεργάζεται ἐξαίρεσιν.

Ἀλλὰ κατὰ τῶν αὐτῶν ἤθελε προσκεῖλει δυσχερειῶν ὁ ὑπολαμβάνων τὸ ἀνθρώπινον γένος ὡς ἀπαρτίζον μίαν οἰκογένειαν, ἐκ πολλῶν συνισταμένην γενῶν, πολλῷ δὲ μᾶλλον τάξιν μίαν, πολλὰς περιλαμβάνουσαν οἰκογενείας. Παραλειπομένων τῶν γενῶν τῶν τε διδελφῶν καὶ τῶν νωδῶν, περὶ ὧν ἐφεξῆς γενήσεται ἡμῖν λόγος, παρατηροῦμεν τὰ ἑξῆς. Ἔστι μὲν ἀληθὲς ὅτι αἱ μεγάλαι κοινωνικαὶ τάξεις τῶν χερσαίων θηλαστικῶν, τὰ μηρυκάζοντα, τὰ τρωκτικὰ, τὰ ἐντομοφάγα, τὰ ἁρπακτικὰ σαρκοβόρα εἰσὶ σχεδὸν πάντα κοσμοπολιτικὰ, ὅσον ὁ ἄνθρωπος, ἀλλ' ἤδη ὑπολείπονται τοῦ χαρακτῆρος τούτου τὰ πτερόχειρα, ὧν οὐδὲν κἂν εἶδος τὸν πολικὸν ὑπερβαίνει κύκλον, ἐνῷ τὰ τετράχειρα παρίγνωστον τυγχάνει ὅτι, πλὴν τοῦ γιβραλταρείου σκοπέλου, οὐδαμοῦ μὲν τῆς Εὐρώπης ἀπαντῶσιν, ἐλλείπουσι δὲ παντάπασιν ἀπό τε τῆς ἀρκτῴας Ἀμερικῆς, ἀπὸ μεγάλου τῆς Ἀσίας μέρους καὶ ἀπὸ τῆς Ὠκεανίας, ὥστε, ὡς βλέπομεν, καὶ ἐπὶ τῇ ἐσχάτῃ ἀκόμη ὑποθέσει τῇ ἐνταῦθα ὑποδεικνυομένῃ, παραλείπων τοὺς συγγενεστάτους τῷ ἀνθρώπῳ ζωϊκοὺς τύπους καὶ ὀργανισμοὺς, ἀνάγκη νὰ

συγκαταβῇ τις μέχρι τῶν σαρκοβόρων καὶ τῶν μηρυκαζόντων, πρὸς ἀναζήτησιν γεωγραφικῶν ἀναλογιῶν, ἱκανοποιουσῶν τὸν ὑποτιθέμενον ἀρχικὸν τῆς ἀνθρωπίνης τάξεως κοσμοπολιτισμόν.

Ἡ περιστολὴ αὕτη τῶν οἰκητηρίων περιφερειῶν τῶν ζωολογικῶν συστημάτων, ἥτις ἐν προδήλῳ διατελεῖ σχέσει πρὸς τὸν βαθμὸν τῆς ἐξάρσεως κατὰ τὴν κλίμακα τῶν ὄντων, εἶναι καθολικὸν γεγονὸς ἀπαντῶν ἐπίσης καὶ παρὰ τοῖς φυτοῖς· ἀκούσωμεν καὶ αὖθις τί περὶ τούτου ὁ Decandolle ἀποφαίνεται. «Ἡ μέση ἐδαφικὴ περιφέρεια τῶν εἰδῶν εἶναι τοσούτῳ μᾶλλον περιεσταλμένη, ὅσῳ ἡ τάξις, εἰς ἣν ὑπάγονται ταῦτα, κέκτηται ὀργανισμὸν μᾶλλον ἀνεπτυγμένον, ταὐτὸν εἰπεῖν τελειότερον».

Ἡ προβιβαστικὴ ἄρα σταθμευσις τῶν ὀργανικῶν ὄντων, ἐπιδιδοῦσα καθ'ὅσον ταῦτα τελειοποιοῦνται, ἔστι νόμος καθολικός, ἡ δὲ φυσιολογία ἐπαρκῶς τοῦτο ἀποδείκνυσι.

Τὴν τελειοποίησιν τοῦ ὀργανισμοῦ ἀπεργάζεται τῆς ἐργασίας ὁ καταμερισμός, ὅστις προϋποτίθησιν ἀναγκαίως τὸν πολλαπλασιασμὸν τῶν λειτουργικῶν ὀργάνων. Καθόσον τὰ ἀνατομικὰ ὄργανα ἀποβαίνουσι πολυαριθμότερα ἅμα καὶ εἰδικώτερα, αἱ λειτουργίαι εἰδικεύονται. Ἐκ τούτου δὲ καὶ μόνου εὐνόητον καθίσταται ὅτι αἱ συνθῆκαι τῆς ἁρμονίας μεταξὺ τοῦ ζῶντος σώματος καὶ τοῦ ἐν ᾧ βιοῖ περιέχοντος ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον καθορίζονται, ἐξ οὗ ἕπεται ὅτι πᾶν ὀργανικὸν ὄν, ζῶον ἢ φυτόν, οὐδαμοῦ ἐπιτυγχάνει τὰς ἀληθεῖς τῆς εὐπραγίας αὐτοῦ συνθήκας, ἀλλ'ἢ ἐν περιφερείᾳ ἀεὶ ἐπὶ μᾶλλον περιστελλομένῃ· πέραν δὲ ταύτης τὸ μὲν περιέχον μεταβάλλεται, ἡ δὲ ὑπὲρ τῆς αὐτοσυντηρησίας πάλη ἀποβαίνει φονικωτέρα, καὶ ἡ προαγωγὴ τοῦ εἴδους τοῦ γένους, τῆς οἰκογενείας, καὶ τῆς τάξεως αὐτῆς ἀνακοπτομένη ἀρίσταται. Μόνος ὁ ἄνθρωπος ἀντιτάσσων κατὰ τῶν τοῦ περιέχοντος ἐπηρειῶν τὴν οἰκείαν νοημοσύνην καὶ χειροτεχνίαν, κέκτηται μόνος ἐπίσης τὴν ἱκανότητα τοῦ ὑπερνικᾶν τὰς συνθήκας τῆς ὑπάρξεως, αἵτινες θὰ ἦσαν ἀνυπέρβλητοι φραγμοὶ πρὸ τοῦ ἐνύλου αὐτοῦ ὀργανισμοῦ.

Ὁ νόμος τῆς προβιβαστικῆς σταθμεύσεως διατελεῖ ἐν ἀπολύτῳ ἀντιθέσει πρὸς τὴν περὶ ἀρχεγόνου κοσμοπολιτισμοῦ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους θεωρίαν. Παραλείποντες αὐτὸν οἱ μὲν αὐτόχρημα τῆς πολυγενείας θιασῶται θὰ ἠδύναντο νὰ ἐπικαλεσθῶσιν ὑπὲρ τῆς οἰκείας δόξης τὴν ἐξάπλωσιν τῶν γενῶν δελφίνων καὶ γροιλανδικῶν φαλαινῶν, οἱ δὲ μονογενικοὶ ἅμα καὶ πολυγενικοὶ τῆς σχολῆς τοῦ Agassiz ὀπαδοὶ θὰ ἐπορίζοντο ἴσως ἐπιχειρήματα ἐκ τῶν ἄνω ῥηθέντων γεγονότων, τῶν ἀναφερομένων εἰς τὰ γένη τῶν μεγαπτέρων καὶ σιβαλδίων καὶ ἀμφότεροι δὲ συλλήβδην θὰ ἠδύναντο νὰ εἴπωσιν· ἀφοῦ ἐν τῷ καθολικῷ τῆς προβιβαστικῆς σταθμεύσεως νόμῳ δίτταὶ ἐμφανίζονται ἐξαιρέσεις, διατί ἄρα ὁ ἄνθρωπος δὲν ἦτο δυνατὸν τρίτην τοιαύτην ν'ἀποτελέσῃ ἐξαίρεσιν;

Ἡ ἀναλογία, ὡς βλέπετε, θὰ ἦτο πλημμελὴς κατ' αὐτὴν αὐτῆς τὴν βάσιν· διότι οἱ μὲν δελφῖνες, αἱ γροιλανδικαὶ φάλαιναι, οἱ σιβάλδιοι ὑπάγονται εἰς τὴν ἐσχάτην τῶν θηλαστικῶν τάξιν, ἐνῷ ὁ ἄνθρωπος καὶ μόνον κατὰ τὸ σῶμα θεωρούμενος τὴν ἀνωτάτην ἀναμφηρίστως κατέχει τάξιν, κατὰ δὲ ταῦτα ὤφειλεν ἀναγκαίως νὰ ὑπάκηται εἰς τοὺς τὰ ἀνώτατα τῶν ζωολογικῶν συστημάτων διέποντας νόμους, οὐχὶ τὰ ὑποδεέστερα, εἰ μὴ ἄρα ἐνιαίαν ὑπετίθετο ἀποτελῶν ἐξαίρεσιν. Ἐκ τούτων ἄρα ὁρμώμενοι καὶ ἀπὸ τοῦδε μὲν δικαιούμεθα νὰ διεισχυριζώμεθα ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἦτο ἀδύνατον νὰ ἦναι ἀρχῆθεν κοσμοπολίτης, δυνάμεθα ὅμως καὶ ἔτι ποῤῥωτέρω νὰ προβῶμεν.

Καὶ ἂν μὲν ἔλαβε γένεσιν ὁ ἄνθρωπος πανταχοῦ γῆς, ἔνθα νῦν ἁπανταῖται, δυνατὸν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἔσχε πολλὰ ἐμφανείας κεντρικὰ σημεῖα. Ἐξετάσωμεν τὸ τελευταῖον τοῦτο ζήτημα. Οἱ νόμοι τῆς τε προβιβαστικῆς σταθμεύσεως καὶ τοῦ χαρακτηρισμοῦ τῶν κεντρικῶν αὐτῆς σημείων ἐπιτρέπουσιν ἡμῖν τὴν θέσιν ἅμα καὶ τὴν ἐπίλυσιν αὐτοῦ.

Ἀναλαμβάνοντες ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην τὴν ἔρευναν τῶν ζωολογικῶν συστημάτων, παραλίπωμεν πάντας τοὺς ὑποδεεστέρους τύπους, μόνους ὑπολογιζόμενοι τοὺς ἀνθρωπομόρφους. Ἐν τῇ οἰκογενείᾳ ταύτῃ, τῇ τῷ ἀνθρώπῳ ἐγγυτάτῃ, διακρίνονται μὲν ἐπίσης βαθμοί, ὁ δὲ νόμος τῆς προβιβαστικῆς σταθμεύσεως ἐφαρμόζεται καὶ ἐν τῷ περιεσταλμένῳ τούτῳ συστήματι, ὡς ἐν σύμπαντι τῷ ζωϊκῷ βασιλείῳ.

Τὸ σύνολον τῆς οἰκογενείας ἀπαντᾷ ἐν μὲν Ἀσίᾳ κατὰ τὴν χερσόννησον Μαλάκκαν, τὴν Ἀσσὰμ μέχρι τῆς 26° N. Π., τὴν Σουμάτραν, τὴν Ἰάβαν, τὸ Βόρνεον καὶ τὰς Φιλιππίνας νήσους, ἐν δὲ τῇ δυσμικῇ Ἀφρικῇ ἀπὸ τῆς 10° B. μέχρι τῆς 15° N. Π. Ἀλλὰ τὸ γένος τῶν γιββόνων, ὅπερ ἐστὶ τὸ ὑποδεέστερον ἐν τοῖς τετραχείροις, κατέχει ἀποκλειστικῶς ὁλόκληρον τὴν ἀσιατικὴν περιφέρειαν, τὸ δὲ τῶν οὐράγγων γένος ἐνδιαιτᾶται μόνον ἐν Βορνίῳ καὶ ἐν Σουμάτρᾳ, ἐν δὲ τῇ Ἀφρικῇ τὸ μὲν τῶν τρωγλοδυτῶν (chimbazé) γένος ἐναυλίζεται ἀπὸ τῆς Ζαΐρας σχεδὸν μέχρι τῆς Σενεγαμβίας· ὁ δὲ γορίλλος εὑρέθη ἐν Γαββῶν μόνον καὶ ἴσως παρὰ τοῖς ἀσχαντίοις Αἰθίοψιν· ἀλλὰ

καὶ ἂν ὑποτεθῇ κατέχων πᾶσαν τὴν ὑπὸ τῶν περιοδευτῶν ἀνεξερεύνητον μείναναν καὶ διὰ λευκοῦ παρισταμένην ἐν τοῖς χάρταις γεωγραφικὴν ἔκτασιν τῶν μερῶν τούτων τῆς Ἀφρικῆς, πάλιν ἡ οἰκητήριος αὐτοῦ περιφέρεια οὐχ ἧττον περιεσταλμένη θὰ διατέλει οὖσα· οὕτω δὲ πρόδηλον καθίσταται ὅτι καθόσον ὁ ἀνθρωπόμορφος τύπος ἐξαίρεται, κατὰ τοσοῦτον τὸ τῆς οἰκήσεως ἔδαφος περιστέλλεται.

Ἀλλ' ὁ ἀνθρώπινος τύπος, καὶ ἂν ὑπὸ μόνην τὴν ἔποψιν τοῦ ἐνύλου ὀργανισμοῦ ἀντεξετασθῇ πρὸς τὸν τοῦ οὐράγγου καὶ γορίλλου, ἀναμφισβητήτως ὑπέρτατος ὤν, ἀναγκαίως ἔπρεπε νὰ κέκτηται ἀρχέγονον οἴκησιν, τοσούτῳ κἂν περιεσταλμένην, ὅσον οἱ τύποι τῶν ζώων τούτων.

Καὶ δύναται μέν τις ἴσως ν'ἀντιπαρατηρήσῃ ὅτι, τῶν μεγάλων πιθήκων ἐν περιόδῳ ἐξαφανισμοῦ διατελούντων, οἱ ἐπιζῶντες μάρτυρές τινες μόνον εἰσὶ πληθυσμοῦ πολλῷ ἀκμαιοτέρου πάλαι ποτὲ, ἀλλ' ἡ ὑπόθεσις αὕτη ἐπὶ οὐδενὸς βασιζομένη γεγονότος, τούτου δ'ἕνεκα παντάπασι φρούδη καὶ διάκενος λογιζομένη, ἐπιτρέπει ἡμῖν ν'ἀντιτάξωμεν τοὐλάχιστον τοῦτο, ὅ τε γορίλλος καὶ ὁ οὐράγγος θὰ ἠδύναντο βεβαίως νὰ ἐπιζῶσιν ἐκεῖ, ἔνθα ὑρίστανται εἰσέτι ὁ τρωγλοδύτης χιμπαζῆς καὶ ὁ γίββων. Ἀλλὰ πηλίκον ἄρά ἐστι τὸ ὑπ' αὐτῶν κατεχόμενον ἔδαφος πρὸς τὸ τοῦ ἀνθρώπου παραβαλλόμενον;

(Ἕπεται τὸ τέλος).

ΠΕΡΙ ΠΕΙΘΑΡΧΙΑΣ, ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΚΑΙ ΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ[1].

(*Regierung, Unterriht, Zucht*[2]).

Ἓν οὐσιωδέστατον τῆς ἐπιστημονικῆς παιδαγωγικῆς ζήτημα εἶναι ἡ ἐκ τοῦ κατ' ἰδέαν τῆς ἀγωγῆς οἷον ἀφετηρίας παράστασις τῶν καθ'ἕκαστα ἐργασιῶν, αἵτινες ἀφορῶσι τὸν παιδαγωγὸν, καὶ μιᾶς ἑκάστης τούτων ὑπὸ μόνιμον καὶ ὡρισμένην ἔννοιαν ὑπαγωγή. Μόνον, τούτων ἀποχωριζομένων ἀπ' ἀλλήλων, εἶναι ἐφικτὸν αἱ σχέσεις νὰ καταδειχθῶσιν, αἵτινες συνάπτουσιν αὐτὰς, ὁ τρόπος νὰ παρασταθῇ, πῶς αὗται μετὰ τῆς καθολικῆς λειτουργίας τῆς ἀγωγῆς πρέπει νὰ συνενωθῶσιν. Ὑπὸ τοιαύτην δὲ ἔποψιν δὲν εἶναι μικροῦ λόγου ἀξία ἡ πρωτοβουλία τοῦ Ἑρβάρτου ἐν τῇ παιδαγωγικῇ, ἀφ'ἑνὸς μὲν τὴν τῆς πειθαρχίας ἔννοιαν ἀπὸ τὴν τῆς παιδεύσεως (Zucht) αὐστηρῶς ἀποχωρίσαντος, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἀλληλουχίαν καὶ ἑνότητα μεταξὺ διδασκαλίας καὶ παιδεύσεως πρώτου ὀρθῶς φανερὰς ποιήσαντος καὶ ἐπιστημονικῶς ἐπικυρώσαντος. Ἀντὶ δὲ ἡμεῖς περὶ τῶν τῆς παιδεύσεως ἐννοιῶν καὶ διδασκαλίας πρέπει μᾶλλον περὶ τοῦ κατ' ἰδέαν αὐτῶν νὰ διαλεγώμεθα· διότι ἐκεῖνα τὰ νοήματα περιέχουσι συγχρόνως κρίσιν, καίπερ μὴ ἄμεσον περὶ τῆς ἀξίας καὶ σημασίας τοῦ ἐν αὐτοῖς νοουμένου· τὸ δὲ πραγματικὸν δὲν ἀντιστοιχεῖ τελέως τούτοις, ἀλλὰ δύναται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον νὰ προσπελάζῃ τοῖς κατ' ἰδέαν ἐκείνοις.

Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἱ ἀδαέστεροι περὶ τὰ παιδαγωγικὰ ἐκείνους τοὺς διδασκάλους καὶ σχολεῖα ὡς παιδαγωγικὰ θεωροῦσι καὶ τιμῶσιν, ἐν οἷς τάξις ἐξωτερικὴ καὶ πειθαρχία ἐπικρατεῖ καὶ μάλιστα ἄνευ τῆς κανονικῆς χρήσεως τῶν ἐσχάτων μέτρων (τῆς ῥάβδου). Ἀλλ' ἐμφανῶς ἡ τήρησις ἐκείνη τῆς τάξεως καὶ τὰ περὶ αὐτὴν οὐδὲν πρὸς τὴν παίδευσιν ἔχουσι κοινόν. Τοῦτο δὲ ἀποβαίνει ἀρίδηλον ἐκ τοῦ ὅτι ἡ μὲν πειθαρχία στοχάζεται σκοποῦ παρόντος, ἡ δὲ παίδευσις σκοποῦ μέλλοντος, μεριμνῶσα τί ὁ παῖς πρέπει νὰ γείνῃ ἀνδρωθείς. Ἡ πειθαρχία (Regierung), ὡς ὁ Ἑρβάρτος ὀνομάζει τὸ σύνολον τῶν πρὸς τήρησιν τῆς τάξεως ἀναγκαίων μέτρων, ἔχει σκοπὸν ν'ἀποτρέπῃ τὸν παῖδα ἀπὸ παντὸς, δι' οὗ οὗτος ἑαυτῷ ἢ ἑτέροις δύναται ν'ἀποβαίνῃ ἐπιβλαβὴς ἢ φορτικός. Αὕτη δέον νὰ μεριμνᾷ περὶ ἐκείνης τῆς τάξεως, ἧς ἄνευ ἀγωγὴ καὶ διδασκαλία εἰσὶν ἀνέφικτα ἢ δὲν δύνανται νὰ ὑποβοηθῶνται ἐπαρκῶς. Αὕτη ἑπομένως εἶναι ἀναγκαία τις τῆς παιδεύσεως προϋπόθεσις. Ὅστις δὲ φρονεῖ ὅτι διὰ τῆς πειθαρχίας καὶ μόνης (ὡς οἱ καθ' ἡμᾶς παιδαγωγοὶ καὶ διδάσκαλοι) δύναται νὰ παιδαγωγῇ παῖδα, ἀνθρώπῳ παρεμφερὴς τυγχάνει, ὅστις καθήρας τὸ πρὸς ἀνέγερσιν κτιρίου οἰκόπεδον, φρονεῖ ὅτι ἔδρυσε καὶ τὸ κτίριον αὐτό!

Εἰς τὰ τῆς πειθαρχίας μέτρα πρῶτον ἀνήκει ἡ ἐπιτήρησις (Aufsicht). Ἀλλὰ συνεχής τις καὶ ἐπίμονος μετὰ δυσπιστίας ἐπιτήρησις φονεύει τὸ αὐτόθυμον καὶ αὐτενεργὸν τῶν παίδων, ἢ ὠθεῖ αὐτοὺς πρὸς ἀπαλλαγὴν τῆς ἐπιφερομένης ἐπ' αὐτῶν διὰ τοιαύτης ἠθικῆς πιέσεως εἰς πανουργίαν (List) ἢ βίαν (Gewalt). Διὸ εἶναι ἐπάναγκες τοὐλάχιστον εἰς τὴν ὡριμωτέραν ἡλικίαν νὰ παρέχηται σφαῖρα βίου, ἐν ᾗ νὰ δύνωνται οἱ παῖδες ἐλευθέρως καὶ ἀνεπιτηρήτως νὰ κινῶνται. Μόνον δὲ ὑπὸ τοιοῦτον ὅρον θέλουσιν οἱ παῖδες ἑκόντες ὑπαχθῆ ἑτέρᾳ τοῦ σχολικοῦ

---

[1]) Ὑπὸ Ballauf, Lehrer in Barel; in Monats blätter für wiss. Pädagogik N° 3.—

[2]) Ὅ,τι ἡμεῖς ἐν τῇ κοινῇ γλώσσῃ ἀνατροφὴν ἐννοοῦμεν λέγοντες.

βίου σφαίρα, ἐν ᾗ ἡ αὐστηρὰ ἐπιτήρησις εἶναι ἀναγκαία. Οὐδόλως δὲ εὐοδοῦται ἡ τήρησις ἡσυχίας καὶ τάξεως δι' ἀπειλῶν (Drohungen) καὶ ποινῶν ὑλικῶν (Strafen). Διότι αἱ μὲν ἀπειλαὶ εὐκόλως περιέρχονται εἰς λήθην, αἱ δὲ ποιναὶ, ὡς ἀπειλὴ ἐπενεργοῦσαι, δύνανται μόνον τὸν θόρυβον νὰ προκαλῶσι. Δραστικὸν δὲ κατὰ τῆς ἀταξίας μέτρον εἶναι ἡ συνεχὴς τοῦ παιδὸς ἐνασχόλησις, ἧς ἄνευ ἐγείρονται ἐν τῷ παιδὶ ἀνήσυχοί τινες τάσεις, αἵτινες τὴν ἀταξίαν ἀποφέρουσιν ὡς καρπόν. Δέον δὲ αὕτη νὰ μὴ ἦναι μόνον πνευματικὴ, διότι καὶ αἱ σωματικαὶ δυνάμεις ἀνάγκη νὰ τίθηνται εἰς κίνησιν. Αὕτη δὲ ἡ ἐνασχόλησις ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀνάγκη ν' ἀποτελῆται ἔκ τινος ἐργασίας, ἧς τὸ παιγνιῶδες μέρος λίαν ἐνδιαφέρει τὸν παῖδα. Ὅτι δὲ ἡ ἀρχικότης (Autorität), καὶ ἡ ἀγάπη (Liebe) τὰ ἀξιολογώτερα μέσα εἰσὶ πρὸς τήρησιν τῆς ἐν λόγῳ τάξεως καὶ ἡσυχίας, δὲν χρήζει ἀναπτύξεως. Ἐὰν ὅμως ἡ ἀταξία φέρῃ χαρακτῆρα ἔνοχον, τότε εἰδικὰ παιδαγωγικὰ μέτρα εἰσὶν ἀναγκαιότατα. Ἀνάγκη δὲ ἡ ἀγωγὴ, τοῦ χρόνου προϊόντος, νὰ καταστήσῃ τὴν ἐπὶ τοῦ παιδὸς τοῦ παιδαγωγοῦ ἐπενέργειαν περιττὴν, ποδηγετοῦσα τὸν παῖδα καὶ ἀνυψοῦσα αὐτὸν μέχρι τοῦ σημείου τῆς αὐτοκυβερνήσεως.

Ἂν καὶ δὲ ἡ πειθαρχία μόνη ἀνεπαρκῆ πρὸς ἀγωγὴν τοῦ παιδὸς, δὲν στερεῖται ἐν τούτοις παιδαγωγικῶν τινων ὠφελημάτων, ἅτινα ταύτῃ παρέχει. Ταῦτα δέ εἰσι λίαν εὐκτέα· ἐν τοιαύτῃ δὲ μόνῃ ἐννοίᾳ ἡ ἐπωφελὴς ἐπιρροὴ τῆς πειθαρχίας δύναται νὰ ἀνενεχθῇ, ἣν αὕτη συχνότατα ἀσκεῖ ἐπὶ πλημμελῶς κατ' οἶκον παιδαγωγηθέντων ἢ ἀτιθάσσων παίδων. Οἱ παῖδες οὗτοί εἰσιν εἰθισμένοι νὰ ἐκπληρῶσι πᾶσαν αὐτῶν ὄρεξιν· διὸ ἀνάγκη νὰ θεωρηθῇ μεγίστη πρόοδος αὐτῶν, ἐὰν ἀναγνωρίσωσι σχολικὸν νόμον, ᾧπερ τὰς ὀρέξεις αὐτῶν νὰ ὑποτάσσωσιν. Ἐὰν δὲ ὁ νόμος κατὰ πρῶτον δι' ἐξωτερικοῦ κύρους δίδωται καὶ δι' αὐτοῦ ἐφαρμόζηται, ἄρχεται ἡ μόρφωσις τῆς ἕξεως ἐν τῷ παιδὶ τὸ αὐθαίρετον νὰ ὑποβάλλῃ μονίμῳ τινὶ νόμῳ· ἄνευ δὲ τοιαύτης ὑποταγῆς ἠθικότης καὶ κατὰ συνετολογικὴν σημασίαν ἁρμονικὸς βίος ἀποβαίνει ἀδύνατος. Τὰ ἀποτελέσματα ὅμως τῆς πειθαρχίας εἰσὶν ἐνίοτε καὶ ἀπευκτέα· αἱ ἕνεκα τῶν μέτρων αὐτῆς ἀναφυόμεναι δυσαρέσκειαι ψυχραίνουσι τὰς μεταξὺ διδασκάλου καὶ παιδὸς σχέσεις. Ἐὰν ἡ ἐφαρμογὴ τῶν πειθαρχικῶν νόμων ἦναι ἀναπόδραστος, τοῦ παιδὸς μὴ δυναμένου ἔτι νὰ αὐτοκυβερνᾶται, ἀνάγκη νὰ διασκοπῆται ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τῶν μέτρων αὐτῆς. Τοῦ παιδὸς δὲ παρασκευασθέντος πρὸς αὐτοκυβέρνησιν, δέον αὕτη (ἡ πειθαρχία) νὰ ὀπισθοχωρῇ, παραχωροῦσα τὴν θέσιν αὐτῆς τῇ αὐτοκυβερνήσει.

(Ἕπεται συνέχεια).

Ε. Α. ΚΕΧΑΓΙΑΣ.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ.

ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΤΗΣ ΠΑΡΑΦΡΟΣΥΝΗΣ ΔΙΑ ΤΟΥ ΗΛΙΑΚΟΥ ΦΩΤΟΣ.[1]

Ὁ πρῶτος συλλαβὼν τὴν ἰδέαν τῆς καινῆς ταύτης θεραπευτικῆς μεθόδου ἐστὶν ὁ διδάκτωρ κ. Πόντζας, διευθυντὴς τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῆς Ἰταλίας φρενοκομείου, ὅστις πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ἰδέας αὐτοῦ ἐξητήσατο τὴν συνδρομὴν τοῦ διασήμου διευθυντοῦ τοῦ κατὰ τὸ ῥωμαϊκὸν λύκειον ἀστεροσκοπείου ὁσιωτάτου πατρὸς Secchi· οὗτος δ' ἁπαντῶν ἐξέφρασε τὴν οἰκίαν γνώμην ὡς ἐφεξῆς.

«Λίαν ἐνδιαφέρουσαν καὶ ἀξίαν σπουδαίας μελέτης νομίζω τὴν ἰδέαν τοῦ σπουδάσαι τὰς διαταράξεις, εἰς ἃς ὑπόκεινται οἱ παράφρονες, ἀναφορικῶς πρός τε τὰς μαγνητικὰς ἀνωμαλίας καὶ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ κεχρωσμένου, ἰδίᾳ δὲ τοῦ ἰόχρου, φωτός».

Πλὴν δὲ τούτου σπουδαιοτάτην ἐφρόνησεν ὁ π. Secchi τὴν μελέτην τῆς ἐπὶ τὸν ἀνθρώπινον ὀργανισμὸν ἐπιῤῥοῆς τοῦ ἰόχρου ἡλιακοῦ φωτὸς, πρὸς οὗ τὴν ἐπίτευξιν ἓν καὶ μόνον ὑπάρχει μέσον, ἤτοι «ἡ διήθησις τοῦ ἡλιακοῦφωτὸς διὰ ὑέλου, πάσας μὲν τὰς ἄλλας ἀποκλειούσας, εἰς μόνας δὲ τὰς ἰοχρόους ἐπιτρεπούσης τὴν δίοδον».

Ἐν τῇ ἰανθίνῃ χροιᾷ, λέγει ὁ π. Secchi ἐν τῇ πρὸς τὸν διδάκτορα Ponza ἀπαντήσει αὐτοῦ, ἔγκειται οὐκ οἶδά τι μελαγχολικὸν, καταθλιπτικὸν, ἐκλύον τοῦ ἀνθρώπου τὴν ψυχὴν, ἐν φυσιολογικῇ διατελοῦντος καταστάσει· διὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον πάντως δι' ἰοχρόου ἐσθῆτος ἐνέδυσαν οἱ ποιηταὶ τὴν μελαγχολίαν, ἴσως δ' ἐπιτευχθήσεται διὰ τῆς χρήσεως τοῦ ἰόχρου φωτὸς ἡ πραΰνσις τῆς νευρικῆς διεγέρσεως τῶν ἀτυχῶν ἀνθρώπων, ὅσοι μανικὴν πάσχουσι παραφροσύνην. Καίτοι δ' οὐδεὶς ὑφίσταται φυσικὸς λόγος, ἱκανὸς νὰ ἐμποδώσῃ τὴν ἰδέαν ταύτην, οὐχ ἧττον, ἐπειδὴ περὶ φυσιολογικοῦ πρόκειται πειράματος, φρονῶ ὅτι δύναταί τις νὰ ἀσχοληθῇ περὶ τούτου».

Καὶ ὁ σοφὸς ἰησουΐτης ἀποτείνει τὰς ἑξῆς ὑποθήκας περὶ τῆς διασκευῆς τῶν θαλάμων, ἐν οἷς τὰ πειράματα διενεργηθήσονται.

«Αἱ πλευραὶ τῶν, ἐν οἷς γενήσονται τὰ πειράματα, θαλάμων δέον νὰ ὦσιν ὁμόχροοι ταῖς τῶν παραθύρων ὑέλοις. Πρὸς ἐπίτασιν δὲ τῆς δράσεως τοῦ ἡλιακοῦ φωτὸς δέον ν' ἀνοιχθῶσιν ἐν τῷ θαλάμῳ ὅσον οἷόν τε πλείονα παράθυρα οὕτως, ὥστε νὰ δέχηται οὗτος ἀπ' εὐθείας τὸ φῶς κατὰ τὰς διαφόρους τῆς ἡμέρας ὥρας.

»Πρὸς ἐπιτέλεσιν τῶν ὅλως ἐπιστημονικῶν τούτων ὑποθηκῶν θὰ προὔτεινον ὑμῖν νὰ κατακλίνητε τοὺς, ἐφ' ὧν ἀποπειρᾶσθε, ἀσθενεῖς ἐν θαλάμοις πρὸς ἀνατολὰς καὶ δυσμὰς εὐθυσμένοις μετὰ τοίχων κεχρωσμένων διὰ τῆς αὐτῆς ὡς καὶ αἱ ὕαλοι χροιᾶς καὶ τῶν αὐτῶν διαστάσεων».

Καταμαθὼν τὴν ἀπάντησιν τοῦ π. Secchi ὁ διδάκτωρ κ. Ponza, πολλοὺς παρεσκεύασε θαλάμους, διέταξε ἀν ἐπιχρώσωσιν ἕκαστον κατὰ τὴν χροιὰν τῶν ἐν τοῖς παραθύροις ὑάλων.

Ἐκ τῶν γενομένων πειραμάτων ἀξιόλογα προὔκυψαν πορίσματα.

Ἀῤῥωστός τις ὑπὸ στυγνῆς ὀχλούμενος παραφροσύνης, μετὰ τριῶν ὡρῶν διατριβὴν ἐν τῷ ἐρυθρῷ θαλάμῳ ἀπέβη εὔθυμος καὶ φιλομειδὴς, ἐμμανὴς δέ τις παράφρων, οὐδεμίαν ἀπολύτως προσιέμενος τροφὴν, τὴν ἐπιοῦσαν τῆς ἐν τῷ αὐτῷ θαλάμῳ εἰσόδου, ἐγερθεὶς, ἐζήτησε νὰπρογευθῇ καὶ μετὰ παραδόξου ἔφαγεν ἀπληστίας.

»Ἐν τῷ μετὰ κυανοβαφῶν ὑάλων θαλάμῳ, λέγει ὁ διδάκτωρ Πόντζας, κατέκλινα παράφρονα μανικὸν σφόδρα ἐξηρεθισμένον καὶ διὰ τοῦτο τὸν περισταλτικὸν φέροντα χιτῶνα· δὲν εἶχεν εἰσέτι παρέλθει ὥρα μία καὶ εὗρον αὐτὸν πολλῷ ἡσυχαίτερον.

»Τὸ κυανοῦν φῶς μεθ' ἱκανῆς ἐπιδρᾷ ἐντάσεως ἐπὶ τὰ ὀπτικὰ νεῦρα· ἀπόδειξιν τοῦ πράγματος τούτου ἔσχον τὴν ἑξῆς· ἡμέραν τινὰ, παρόντος τοῦ διδάκτορος Bongiovanni καθηγητοῦ τῆς ἰατρικῆς κλινικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Παδούης, ὅστις ἦλθεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἐπίτηδες, ὅπως παρακολουθήσῃ τὰ πειράματά μου. Εἰσήγαγον τὸν διδάκτορα Manfredi εἰς τὸν κυανοῦν θάλαμον, ἀφοῦ περιδέσας πρῶτον τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, διὰ ποικίλων ἔπειτα περιήγαγον αὐτὸν ἑλιγμῶν ὑπὸ τὰς στοὰς τοῦ φρενοκομείου, ὅπως παρεκτρέψας ἀποπλανήσω ἀπὸ τῆς εὐθύνσεως· ἐν τούτοις ἅμα ὡς εἰσῆλθεν ὁ διδάκτωρ Μανφρέδης εἰς τὸν κυανοῦν θάλαμον, διαγνοὺς εἶπεν ἡμῖν ποῦ εὑρίσκετο, εἰδοποιηθεὶς, ὡς ἔλεγεν, ἐξ αἰσθήσεώς τινος παραδόξου καταθλίψεως.

»Κατέκλινα παράφρονά τινα ἐν θαλάμῳ, ἰοβαφεῖς φέροντι ὑάλους. Τὴν ἐπιοῦσαν ὁ πάσχων, αἰσθανόμενος ἑαυτὸν ὑγιῶς ἔχοντα, παρεκάλεσέ με ν' ἀπολύσω αὐτόν· τῷ ὄντι δὲ καταλιπὼν τὸ φρενοκομεῖον, ἐπανῆλθεν οἴκαδε εὐτυχὴς ἐν ἀμειώτῳ εὐεξίᾳ διατελῶν ἔκτοτε».

Ὁ διδάκτωρ κ. Πόντζας ἐκτίθησιν ὡς ἑξῆς τὸ πόρισμα τῶν πειραμάτων, ἅπερ ἐνήργησε πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς θερμαντικῆς δυνάμεως τῶν φωτεινῶν ἀκτίνων.

« Τὸ ἰόχρουν φῶς κατέχει ὑπὲρ πάσας τὰς ἄλλας τοῦ φωτὸς χροιὰς τὰς ἐντονωτάτας ἠλεκτροχημικὰς ἀκτῖνας. Τὸ ἐρυθρὸν φῶς ἐστιν ἐπίσης πλουσιώτατον εἰς θερμαντικὰς ἀκτῖνας· τοὐναντίον δὲ τὸ κυανοῦν εἶναι ὅλως ἔρημον θερμαντικῶν, χημικῶν καὶ ἠλεκτρικῶν ἀκτίνων· δυσχερὴς δ' ἐστὶν ἡ ἐξήγησις τῆς εὐεργετικῆς αὐτοῦ ἐπιδράσεως. Παριστῶν τὴν ἀπόλυτον ἄρνησιν πάσης διεγέρσεως, τὸ κυανοῦν φῶς κέκτηται τὴν θαυμασίαν δύναμιν τοῦ πραΰνειν τὰς μανιώδεις τῶν παραφρόνων συνταράξεις».

Αἱ μελέται αὗται μέγα ἐμφαίνουσι τὸ διάφορον ὡς πρὸς τὴν θεραπείαν τῆς παραφροσύνης· «οὐ μόνον βελτιώσεις, ἀλλὰ καὶ ἰάσεις πολλάκις, ἐφ' ἃς ὁ ἐλπίζων θρασὺς θὰ ἐθεωρεῖτο, δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθῶσι διὰ τῆς ἐνδιαιτήσεως τῶν παραφρόνων ἐν θαλάμοις, ὧν οἱ τοῖχοι, ὡς καὶ αἱ τῶν παραθύρων ὕαλοι, εἰσὶ βεβαμμένοι δι' ἰώδους χροιᾶς».

Ἐν Ἀρτάκῃ, κατ' αὔγουστον τοῦ 1878.

Ν. Κ. ΔΗΜΝΙΟΣ, ἰατρός.

ΑΝΑΛΕΚΤΑ.

ΑΡΚΤΙΚΗ ΣΟΥΗΔΙΚΗ ΕΚΔΡΟΜΗ.—Ἡ ἀρκτικὴ σουηδικὴ ἐκδρομὴ ἥτις προὐτίθετο τὸν περίπλουν τῆς Ἀσίας καὶ τὴν κατὰ τὸ ἑνὸν περιοδείαν τοῦ ἀνατολικοῦ μέρους τῆς Βορείου θαλάσσης ἐποιήσατο τὰς τελευταίας τοῦ ἀπόπλου παρασκευὰς, μέλλουσα νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν λιμένα τῆς Γοθεμβούργης κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ παρελθόντος ἰουλίου. Τὰς δαπάνας τῆς ἐπιστημονικῆς ταύτης ἐκδρομῆς θέλουσι καταβάλει ὁ βασιλεὺς τῆς Σουηδίας καὶ ἄλλοι τινὲς μεγάλοι τραπεζῖται καὶ κάτοχοι μεταλλείων.

Ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἐκδρομῆς ταύτης ἐστὶν ὁ καθηγητὴς Νορδεσκόλδ, ὅστις πολλὰς ἤδη περιοδείας ἐπεχείρησεν ἐν Σπιτσθέργῃ, ἐν τῇ Νέᾳ Ζέμβλῃ, ἐν Γρεῦλάνδῃ καὶ ἐν τῇ θαλάσσῃ τοῦ Καρᾶ. Οἱ συνοδεύοντες αὐτὸν σοφοί εἰσι πολλοὶ, ἐντεταλμένοι ἕκαστος εἰδικόν τινα κλάδον τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν.

Μεταξὺ τῶν πολλῶν σοφῶν συγκαταλέγεται ὁ ἰατρὸς Κύλμαν, καθηγητὴς τῆς βοτανικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Οὐψάλης, καὶ οἱ ἰατροὶ Στούξβεργ,

---

[1] Ἐκ τῆς *Gazette des Hôpiteaux de Paris.*

καθηγητὴς τῆς ζωολογίας ἐν τῷ αὐτῷ καταστήματι. Ἐκ Κοπεγχάγης γράφουσιν εἰς γαλλικήν τινα ἐφημερίδα ὅτι τὸ φαλαινικὸν πλοῖον Βέγα, ὅπερ τέλεον ἐπεσκευάσθη ἐν τῷ λιμένι Καρλοκρόνης, ἔλαβεν ἤδη προμηθείας καὶ τρόφιμα ἐπὶ διετία, καὶ ἅπαν τὸ προσωπικὸν τῆς θαλασσίας ἐκδρομῆς, συγκείμενον ἐκ 30 ἀνδρῶν ἐν συνόλῳ.

Τὸ πλήρωμα ἀποτελεῖται ἐκ ναυτῶν τοῦ σουηδικοῦ ναυτικοῦ ληφθέντων κατ' ἐκλογὴν ἐκ τῶν ἐχόντων ἀγαθὴν βούλησιν, καὶ πεπροικισμένων διὰ μεγίστης σταθερότητος, καὶ τριῶν φαλαινικῶν μικρῶν πλοίων ὡς προσκόπων πρὸς ἀποφυγὴν τῶν σωρῶν τῶν πάγων.

Πλοίαρχος τῆς Βέγας ἐστὶν ὁ πλοίαρχος τῆς φρεγάτας Παλαδὲρ, ὅστις ἐκυβέρνα τὸ Πίλκεν κατὰ τὴν ἀρκτικὴν ἐκδρομὴν τοῦ 1872—1873. Ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ ἔχει τοὺς ὑποπλοιάρχους Βρούζεβιτς, ἐκ τοῦ σουηδικοῦ ναυτικοῦ, τὸν Νόρδκιστ, ἐκ τοῦ ῥωσσικοῦ, τὸν Τζάκομο Βόβε, ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ. Τούτους ἀκολουθεῖ ὁ κ. Οὔγαρδ ἐκ τοῦ δανικοῦ ναυτικοῦ ὡς ἰατρός.

Ἡ Βέγα ἀποπλεύσασα ἐκ Γοθεμβούργης διευθυνθήσεται πρὸς ἕνα τῶν λιμένων τῆς βορείου Νορβηγίας, τὸν Τρομσὸκ ἢ τὸν Ὄμμερ Φέστ, ὅπως παραλάβῃ τρεῖς ναύτας, μετασχόντας ἤδη τῶν εἰς τὰς ἀρκτῴας χώρας ἐκδρομῶν, καὶ εἶτα μεταβήσεται εἰς τὴν Νέαν Ζέμβλαν. Τὴν Βέγαν παρακολουθήσει μικρὸν ἀτμόπλοιον, ἡ Λένα, ἥτις θέλει χρησιμεύσει πρὸς καταμέτρησιν τοῦ θαλασσίου βάθους πρὸ τοῦ πλοίου ἐν τοῖς ἥκιστα γνωστοῖς παραλίοις καὶ ἐν ταῖς ἐκδρομαῖς τῶν εἰς τὴν Βόρειον θάλασσαν ἐκβαλλόντων σιβηρίων ποταμῶν.

Ἡ Λένα προηγηθήσεται τῆς ἐκδρομῆς εἰς τὸν λιμένα Τακούτσην ἐν Σιβηρίᾳ, ὅθεν θέλει λάβει διαφόρους προμηθείας· οἷον, σῖτον, λίπος καὶ ἄλλα προϊόντα. Ἡ πρόθεσις τοῦ καθηγητοῦ Νόρδεσκολδ ἐστὶ νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὴν θάλασσαν τοῦ Καρᾶ, εἴτε περιπλέων τὴν βορείαν ἄκραν τῆς Νέας Ζέμβλας, εἴτε διαπλέων τὸν πορθμὸν Ματοτσὶν, ἀναλόγως τῆς καταστάσεως τῶν πάγων.

Ἐὰν, ὡς πιθανὸν, ἡ θάλασσα τοῦ Καρᾶ δὲν ἦναι ἐλευθέρα εἰσέτι, ἡ Βέγα ἐντὸς ἑνὸς τῶν τοῦ πορθμοῦ λιμένων ἀγκυροβολοῦσα, θέλει ἀναμείνει τὴν κατάλληλον ὥραν πρὸς διάβασιν τῆς θαλάσσης ταύτης. Ὁ χρόνος ὅστις θέλει παρέλθει ἐν τῇ Νέᾳ Ζέμβλᾳ χρησιμεύσει αὐτῇ πρὸς ἵδρυσιν σταθμοῦ. Εἶτα πάσῃ δυνάμει ἀποπλεύσει ὅπως μεταβῇ εἰς τὸν λιμένα Λίσκον ἐν τῷ στομίῳ Γενέσει, καὶ μετὰ ταῦτα ἀκολουθήσει τὸν πλοῦν αὐτῆς βορειανατολικῶς κατὰ μῆκος τῶν ἀκτῶν τῆς Σιβηρίας πρὸς τὸ ἀκρωτήριον Γελυσύσκιν τὴν βορειοτέραν ταύτην χώραν τῆς Ἀσίαν.

Αἱ μόναι ὑπάρχουσαι σημειώσεις περὶ τῶν ἀκροτάτων τῆς Σιβηρίας χωρῶν χρονολογοῦνται ἀπὸ τοῦ 1736, ὅτε οἱ ῥῶσσοι πλοίαρχοι Προυτσίσεφ καὶ Γελυσύσκιν προήλασαν μέχρις 77 μοιρῶν καὶ 21 λεπτῶν, ἤτοι ὀλίγα τινὰ μίλια ἀπὸ τῆς ἔκτοτε Γελυσύσκιν κληθείσης ἄκρας. Ὁ Προυτσίσεφ περιεπλανήθη εἰς τὰ μέγιστα ἐκεῖνα πλάτη, ἐπὶ ἥκιστα στερεοῦ πλοιαρίου, ἀκολουθούμενος ὑπὸ ὀλίγων Σαμογετῶν, οἵτινες ἐγκατέλιπον αὐτὸν ἐν μέσῳ τοῦ κολπίσκου Κατάγκης. Ἐκεῖ ἀπέθανεν ἐξ ἀσιτίας μετὰ τῆς συζύγου αὐτοῦ, ἀκολουθησάσης αὐτὸν εἰς πάσας τὰς κινδυνώδεις ἐπιχειρήσεις.

Ἐὰν οὐδὲν ἀπρόοπτον συμβῇ, ἡ ἀρκτικὴ σουηδικὴ ἐκδρομὴ θέλει κατορθώσει νὰ περικάμψῃ τὸ ἀκρωτήριον Γελυσύσκιν καὶ φθάσῃ εἰς τὰ στόμια τοῦ Κατάγκα κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος. Ἐὰν ἡ θάλασσα ἦναι ἐλευθέρα, θὰ ἐξακολουθήσῃ ἡ ἐκδρομὴ τὸν πλοῦν αὐτῆς κατὰ μῆκος τῆς σιβηρίου ἀκτῆς· ἀλλ' ἐὰν οἱ πάγοι σχηματισθῶσιν ἐκ νέου ἐν τοῖς ἀνατολικοῖς τοῦ ἀκρωτηρίου Γελυσύσκιν, θέλει μεταβῇ εἰς κολπίσκον πρὸς διαχείμασιν καὶ πρὸς ἐπιχείρισιν ἀστρονομικῶν παρατηρήσεων.

Κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1879 ἐκδρομαὶ γενήσονται πρός τε βορρᾶν καὶ πρὸς νότον. Κατὰ τὸ θέρος θέλουσι περιοδεύσει πλείστας νήσους τῆς βορείου Σιβηρίας καὶ ζητήσει εὐδιάβατον πορθμὸν, ὅπως μεταβῶσιν εἰς τὰ στενὰ τῆς Βερίγκης, ὁπόθεν ἡ ἐκδρομὴ τοῦ Νορδεσκόλδ θὰ ἐπανέλθῃ εἰς Εὐρώπην διὰ τῆς Ἰαπωνίας, τῆς Σινικῆς καὶ τῆς Ἰνδικῆς.

ΠΙΛΟΣ ΔΙ' ΙΠΠΟΥΣ. — Ὁ κ. Duval κατεσκεύασε πῖλον δι' ἵππους προωρισμένον νὰ προφυλάττῃ τὸν ἵππον κατὰ τοῦ καύματος τοῦ ἡλίου. Ὁ πῖλος οὗτος συνίσταται ἐκ δύο μερῶν ἐξ ὑφάσματος ἀδιαπεράστου, στηριζομένων ἐπὶ σιδηρῶν συρμάτων καὶ ἀφινόντων ἐλευθερίαν εἰς τὴν κυκλοφορίαν τοῦ ἀέρος· ἐντὸς τοῦ ἀνωτέρου μέρους τοποθετεῖται σπόγγος πληρούμενος ὕδατος.

Ὁ ὑπεύθυνος Ε. ΠΑΠΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ.

ΤΥΠΟΙΣ ΒΟΥΤΥΡΑ ΚΑΙ Σ/ΑΣ.